

BIA-P.2.3.1/2-11

ปรมัตถธรรมคำกลอน

พิมพ์ที่ระลึกอุทิศนางเข้ สนมเลิศ

วรรณกรรมกำเนิดดินรอบอ่าวบ้านคอนไม้ปรากฏผู้แต่ง

(ชุดลอยประทุม อันดับ ๑๑)

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงคฺ ๖
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปน้โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ๖
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวสู่เศร้จรจัน ๖
จะทุกข์ทนทงคนวัน	พิฆาตคนบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๖
บรรษัทพระพุทธรองคฺ	จึงประสงคฺประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ๖
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศท่วทงปถพี ๖

พ.ท.

๒๕๒๓

ปรมาัตถธรรมคำกลอน

[ชุดลอยปฐม อันดับ ๑๑]

วรรณกรรม
กำเนิดถิ่นรอบอ่าวบ้านดอน
ไม่ปรากฏผู้แต่ง

พิมพ์ครั้งที่ ๑

อุทิศนางเซ่ สนั่นเลม็ด

วันมรณภาพครบ ๒ ปี

๒๒ พ.ค. ๒๔

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ๒,๕๐๐ เล่ม

๒๒ ตุลาคม ๒๕๒๔

การฟังผู้อื่น.

อื่น ฟังท่าน ฟังได้ แต่บางสิ่ง
 ใช้ ฟังฟัง ฟังคนเก่า ใครอยู่หัว
 หรือ ฟังเรา คนใช้ คนดูยาว
 ใช้ ละ พัน ฟังตัว ไม่เหลือไร
 ต้อทักดี สิ่งเกิดดี ที่นี้ฟัง
 ไม่ดีดี ฟังคนฟัง ฟังเขา ฟัง
 ทักดี ไม่ ฟังตัว ฟ้องตัวไม่
 แล้ว ละ ได้ ที่ ฟัง ฟ้องทวน.

ฟังดี ฟังได้ แต่บางนอก,
 ท่านฟังฟัง แต่ ก้าวออก หรือ ฟัง ฟ้อง
 ต้อทักดี ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง
 ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง

ละ ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง
 ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง
 ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง
 ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง ฟ้อง

พุทธทาส

การรู้จักธรรม คือการรู้เอาอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้อง คน
 มีผลของในใจในสิ่งที่ได้ แม้ในความคิดหรือจิตด้วย ที่คิดรู้อย่าง
 ถูกต้องในอย่างอย่างอย่างอย่าง. มิฉะนั้นจะเป็นความสับสนในใจ ย่อม
 มีไม่เป็นที่ตั้งแห่งความผลของใจ อันจะมีผู้ที่มีธรรมอย่างแท้-
 จริง. ความเห็นแก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้เพราะเหตุนี้. ความรัก
 เพื่อหม่อมราชวงศ์ด้วยกัน มิได้โดยง่าย แม้ว่าจะมีความเขลื่อ
 ชาติที่สูงกว่ากัน หากมีสักเพียงไร. ผู้ประพฤตธรรม ย่อม
รู้สัจเป็นสุข เมื่อรู้สัจว่า อันได้ประพฤตธรรม หรือเมื่อได้ทำ
 หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความเคารพต่อตัวเอง ใน
 ข้อนี้ ทำในรู้อย่างเป็นสุข. มิหนวับความสุขอันเป็นมาตา
 ลือสุขเวทนามหาบ่อแห่งหนึ่ง คือ ๓๓ ๓๓ ๓๓ ๓๓ ๓๓ ๓๓
 วิชาที่ตนทำอย่างถูกต้องโดยเขาเหล่านั้น เสียแล้ว.

ธรรม: ข้อนี้ในเรารู้จักมีที่ผิดอย่างถูกต้อง รู้จักมี
 ไปดลใจอันดี และสิ่งอื่นอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ควรทำ
 อันพึงสมควรได้ ก็ย่อมมีอันดีได้เสีย มีบรรดาฝ่ายต่างอย่าง
 ถูกต้อง คือเป็นไปเพื่อ สันติสุขส่วนบุคคล และ สันติภาพ
ของส่วนรวม โดยส่วนเดียว, มีสัจจะอันถูกต้องทั้งนี้ใน
 ใจ แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน และพสกนิกรชาติทั้งปวง, มิใช่
 ตามคำลยาโลก หรือเห็นแก่เงิน แต่เห็นด้วยใจเสีย. คือ
 ที่เรียกว่า งาม, โชคดี, หรือ ข้อดีตลอดชาติ ย่อมมี
 แก่ผู้ประพฤตธรรม. ข้อนี้ หมายถึงความว่า ๓๓๓๓ มิใช่
 ธรรมของบุคคลอื่น, มิใช่ นิสรรค์ นับตั้งแต่ศาสนาที่
 เห็นประพฤตธรรม เห็นอันมีที่เสีย.

เขา มีทั้ง หู ลมุก ลิ่น มาย ไค่ สำนักรับพร พิเศษ เพื่อให้
 รู้จักสิ่ง ทั้งมวล ๑๗๖ ถูกตัดต่อสามทีไม่มีครึ่ง เพื่อมีชีวิตอยู่ได้
 อยู่กับสองคน มีใช้มีทั้ง หู ลมุก ลิ่น มาย ไค่ สำนักรับไว้มีใน
 ลือ ๑ นี้เขาตกเป็นทาสของกโกลส คนในหัวไม้จันทน์ ในก้อนที่
 เป็นกัน อยู่ โดยมากในโลกมีจิตอัน ชั่ว คำนับชาติ ชรามะ .
 เขามัวคัม โลกนอกตัวเราไม่ได้ ก็ครึ่ง แต่เขาสามารถควบคุม
 ทา หู ลมุก ลิ่น มาย ไค่ ๑ นี้สัมผัสโลก แต่ในลักษณะนี้
 จะไม่เป็นที่ประจักษ์แก่เราได้ โดยอาศัยชรามะ นั่นเอง. ที่
คนในโลก ทำได้เช่นนี้ โลกนี้ ก็เป็น โลกที่สงบงาม อยู่อยู่
 สบาย หรือเป็น โลกของ พระศรีอารยเมตไตรย สันมาทันตา คำนับ
 กำเนิด เพราะเป็น โลกที่ล้อมรอบ ไปด้วย ชรามะ.

ทางใจของคนโลกมีจิตอันนี้ มีอยู่ทั่วไต่ยวนี้ ไท่กันนี้
 ลือ (เดิมไว้ตามทางชรามะ. ทรงช่วยให้ทุกคนได้เดินไปตาม
 ทางชรามะ ย่อมเป็นกุศลอันใหญ่หลวง และสูงส่ง. ขอให้
 การจัดการพิมพ์นั้นด้วยชื่อชรามะ นี้โดยแพร่ นี้ ลงไว้ไว้กระ-
 ใยอันเต็ม ทมจกมพระสังค ทั้งแก่ผู้ที่ยังสงสัยไว้แล้ว และ
 ผู้ที่ยัง มีชีวิตอยู่ โดยทุกแห่งทุกมุมเถิด. ข้าพเจ้าขออุ-
 ไรมาทุก มิใช่ที่นี้ นี้ด้วย เป็น ๑๗๖ ๑๖.

พุทธมามะ อิมพริตติ

โลกขพตาราม, ไซยา
 ๑ มกราคม ๒๕๒๖

คำชี้แจง

(เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๑)

เนื่องจากนางเซ่ สนั่นเลม็ด ชอบคำสอน ปรมัตถ์คำกลอน
เรื่องนันทาสถิต ได้ขอร้องให้พิมพ์ขึ้นให้ฟังจนกระทั่งวาระดับจิต
จึงได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นพระลัทธิ เนื่องการบำเพ็ญกุศลครบรอบ ๒๒ ปี
แห่งปณ.

อีกทางหนึ่ง เป็นความประสงค์ของข้าพเจ้า ที่จะรวบรวม
วรรณกรรมต่าง ๆ ที่มีกำเนิดขึ้นมาในแผ่นดินแถบรอบอ่าว
บ้านดอนด้วยการพิมพ์ขึ้นไว้ไม่ให้สูญหายไปเสีย, ทุกเรื่อง ทุก
โอกาสที่จะทำได้.

หนังสือปรมัตถธรรมคำกาพย์นี้ ไม่ทราบว่ามีใครเป็น
ผู้แต่งกันแน่ ทราบเพียงว่าอาจารย์ผู้แต่งท่านหนึ่ง แถวนารอบ
หรือศรีรัตนนิคมแต่ง ไม่มีต้นฉบับที่เขียนไว้เหลืออยู่ แต่อบาสึกา
สน สุปันตี เป็นผู้ทอ้งจำไว้ได้ มาแต่เล็ก ๆ ตามคำบังคับของ
มารดา, ได้ทอ้งให้ฟังและจดลงเป็นอักษร ตามความจำ. ข้าพเจ้า
ขอโอกาสแก้ไขบ้างเล็กน้อย ในส่วนฉันทลักษณ์ที่เห็นได้ว่าผิด,
และคำบางคำที่เห็นว่าจำสับสน ๆ กันมาคลาดเคลื่อน เพราะผิด
หลักกรรม.

คำเดิมที่เป็นคำบ้านนอกในถิ่นนี้ ก็ยังคงไว้เพื่อให้เป็น
 ความรู้แก่เด็ก ๆ หรือคนภาคอื่น หรือคนที่ใช้ภาษากลาง, เช่น
 คำว่า “คัตท้าย” หมายถึง “ถือหางเสือเรือ” คำว่า “แล่นโถม
 ไป” หมายถึง “เรือแล่นเร็วเหนือคลื่นพวน้ำ” เป็นต้น. คำ
 บางคำออกเสียงอย่างถิ่นนี้โดยตรงก็คงไว้เป็นส่วนมาก เช่น ไร
 ก็คือ ไร่, ส้มโสะโสะไม้ ก็คือ ส้มสุกกลมไม้ ดั่งนั้น เป็นต้น. เพราะ
 ถ้าไปแก้ไข ก็ทำให้ไม่สัมพันธ์กับคำในบาทที่เนื่องกัน.

หนังสือเรื่องแต่งเป็นคำกาพย์, แต่เขาเรียกกันมาก่อน
 ว่า ปรมัตถ์คำกลอน ก็ปล่อยไว้ตามที่เรียกกันมาเช่นนั้น จนเป็น
 ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางไปแล้ว. คำบางคำเอาความไม่ได้จริงๆ ก็มี
 ก็คงไว้ตามเดิม ให้ผู้อ่านยลหลังคิดเอาเองบ้าง, ถ้ามีการอธิบาย
 ใหม่หรือแก้คำบางคำ ก็จะทำเชิงอรรถไว้ให้ทราบ ด้วยความ
 เคารพผู้แต่ง หวังว่าท่านผู้อ่านคงจะให้อภัย และพยายามตีความ
 เอาใหม่ด้วยตนเองอย่างอิสระ การตีความเช่นนั้น ถ้าใช้ประโยชน์
 ได้ ก็ถือว่า การตีความนั้นถูกต้อง, หรือดีกว่าจะไม่ตีเสียเลย.

ความบางอย่างของท่านผู้แต่งเดิมดีมาก เป็นคารมคมกล้า
 และแปลกอย่างที่ไม่ถึง เช่น “เสียงข้างไม้ถือขอ”. “ชรามา
 เชย ความตายลอบชม”, “ทางมิดนั้นแล ให้เห็นกับตา ทาง
 สว่างนั้นหนา ให้เห็นกับใจ”, “สัตว์ในนิมพาน ย่อนานยิ่งหลง”,
 ดั่งนั้น เป็นต้น ซึ่งในการพิมพ์ครั้งนี้ ได้ให้เน้นอักษรสีหนา
 เป็นพิเศษ.

คำบางคำ ข้าพเจ้าอธิบายไม่ถูกคงทิ้งไว้โดยไม่อธิบาย เช่นคำว่า “เกิดวันเจ็ดครึ่ง ตายวันเจ็ดหน” ในกรณีที่กรรมแต่ง ปฏิสนธิ์. บางคำก็ต้องเดา เช่นคำว่า “อย่าฟังเสียงเนตร” คืออย่าฟังอย่างลวกๆ เป็นต้น. คำบางคำที่น่าตกใจ เช่น “บาปกรรม” กลายเป็นใช้ว่า “บาปพระกรรม” นัยหมายถึง อุกุศลเจตสิก ๑๔, ดังนี้ เป็นต้น.

เป็นอันว่า ข้าพเจ้ามีความพอใจที่สุด ที่ได้ทำให้ ภาษาถิ่นรอบอ่าวบ้านดอน เป็นที่รู้จักแก่คนอื่น และที่เป็น การแสดงว่าคนถิ่นนี้กระทำความผิด และรู้ภาษาลกซิง และใช้คำสูงๆ เช่นคำว่า “มารชา” ซึ่งหมายถึงการหลอกลวง, อันเป็นการแสดงว่า เคยมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่งมาในสมัยหนึ่งทีเดียว.

กุศลใดๆ เกิดจากการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ขออุทิศแก่นางเซ่ สนมเลิศ ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยควรแก่คติวัสัยทุกประการ และขออุทิศแก่ท่านอาจารย์ผู้แต่งหนังสือเรื่องนชนไว้ในแผ่นดินนี้เป็นอย่างขง. และข้าพเจ้าจะตอบแทนพระคุณท่านอาจารย์เหล่านั้น ด้วยการสืบเสาะเรื่องของท่านเรื่องอื่นๆ มาเผยแพร่ไม่ให้สูญหายไป อย่างสุดกำลังของข้าพเจ้าทีเดียว.

พุทธทาส อินทปัญโญ

(คนคนหนึ่งที่มีกำเนิดในถิ่นรอบอ่าวบ้านดอน)

โมกขพลาราม ไซยา

๑๖ เม.ย. ๒๕๒๔

คำชี้แจง

(ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒)

เนื่องจากหนังสือเรื่องนมผู้สนใจมาก หมดลงในเวลาอันรวดเร็ว จึงต้องจัดพิมพ์ขึ้นใหม่.

ในการพิมพ์ครั้งนี้ ก็คงพิมพ์ไปตามฉบับเดิม มีการเน้นตัวอักษรเสี้ยนหนา ที่คำสำคัญควรสนใจ หรือจำไว้เป็นคติสอนใจ โดยสะดวก และอธิบายคำบางคำที่มีผู้ถามมาบ่อยๆ. ถ้อยคำที่ควรกำหนดจดจำนั้น ได้รวบรวมแสดงไว้ในที่นี้เสียเลย เพื่อความสะดวกเพิ่มขึ้นดังต่อไปนี้ ตามลำดับที่มีอยู่ในหน้าหนังสือ
นั้นๆ :-

เสมอหน้าได้พบองค์ เมื่อพระเจ้ายัง	น. ๒
ศาสนาพระยัง ข้าได้ชื่นใจ	น. ๒
เครื่องเรือไม้ทานทน เมื่อเสียล้าจะโทษใคร	น. ๓
เขาเลี้ยงช้างไม่ถ้อขอ : เร่งโลมมันเร่งบ้า	น. ๓
ตัวมันขาวแท้ นาใจ แลถูกสลด	น. ๔
ขอว่าความสนุก มีความทุกข์หม่นคิดหลัง	น. ๕
เหตุหนึ่งให้เกิดไฟ เหตุหนึ่งไฟล้ให้เกิดฝน	น. ๕
ข้างต้นเท่าดำหวย ส่วนข้างปลายเท่าใบบัว	น. ๕

นางไปเบื้องหน้า เร่งโลมเร่งบ้า	น. ๖
สมณะพราหมณ์ช โลเลหากัน	น. ๖
ลงเรือร่วมคาน ด้วยหมู่เคียรลีย์	น. ๗
ถ้าบาปเกิด เร่งเพียรเร่งเบ็ด ขับเสียให้ไกล	น. ๘
ภายนอกบังแสง ภายในลวาชโลม	น. ๘
ดวงดอกซ่อนไว้ ใต้แสงสุริยทัย	น. ๘
ไว้รูปข้างนอก ไว้สายข้างใน	น. ๘
ชรามาเชย ความตายลอบชม	น. ๑๐
เกาะโลกย์ตาย เพราะน้ำใจเอง	น. ๑๐
ทางมคธนแล ให้เห็นกับตา ทางสว่างนหนา	
ให้เห็นกับใจ	น. ๑๑
อย่าให้เครื่องหนัก กันสรจะหัก	น. ๑๒
ครนว่าจะหยอน กันสรจะลา	น. ๑๒
สายกลางนหรือ ไม่คดไม่ช้อ	น. ๑๓
อย่าเป็นคนบ้า เทยจับเทยควา	น. ๑๓
หนทางนิรพาน อยู่ใกล้ใกล้	น. ๑๔
ตัวกรรมเวรา ติดตามเรามา เพื่อให้ปลดเปลื้อง	น. ๑๕
ธรรมมาตา บานพวงเดียวกัน	น. ๑๖
ชื่อว่าชราทุกข์ เกิดมาอยู่สุข กว่าจะชรา	น. ๑๖
ชื่อว่ามรณทุกข์ เกิดมาอยู่สนุก กว่าจะบรรลีย์	น. ๑๖
อย่าได้รักตัว รักลูกรักพัว ไม่ใช่ของเรา	น. ๑๗
ระนาดเจ็ดช นแลของเรา	น. ๑๘

เกิดด้วยกามภพ เมื่อคิดมาจบ ก็คือสูญเปล่า	น. ๑๘
หนอนตกล้วน, ลิงติดบ่วง	น. ๑๕
เป็นลากเป็นสูญ ล้วนแต่อัปรีช	น. ๒๐
ยังแก่งเต่า หยุคเมฆหยุคมัว	น. ๒๑
เอาภพกำเนิด ออย่าหลงอยู่นาน	น. ๒๒
ดวงแก้วอยู่ใกล้ แล่นหาสุดโยชน์	น. ๒๒
สวดมนต์ไหว้กราบ แต่ว่าใจบาป	น. ๒๓
โสดาฯ ด้วยใจ	น. ๒๔
กอดซากผีตาย ชังว่าตัวดี	น. ๒๔
สัตว์ในหิมพาน อยู่นานยิ่งหลง	น. ๒๕
แม่ไก่ลูกอ่อน (ความหมายของครูบาอาจารย์)	น. ๒๖
เชือกเหล็กผูกมัด, เกิดวันเจ็ดครั้ง, ตายวันเจ็ดหน	น. ๒๗
ลูกหมูใส่เนียงปลา (อ่างเล็ก ๆ ใช้ในครัว)	น. ๒๗
อย่าฟังเสียงเนตร, ถอนตอลงหลัก	น. ๒๗
เอาตัวมาบั้น เป็นข้าต้มหา	น. ๒๗
ชายแพะแกมเมษ คืออกุสลา	น. ๒๘
ข้านักจ๊กหลง	น. ๒๘
รูว่าบาปเกิดทหัวใจ	น. ๓๐
ไมรทหน วังหนเข้าไฟ	น. ๓๐
ฟังเสียงแต่ไม้ เกาะให้ที่ประตุ	น. ๓๐
ภายในว่ามี หาไม้สักครึ่ง	น. ๓๑
มากลัวตะบะ แพ้ลูกแพะเมษ, เกาะโลกีย์ตาย	น. ๓๑
คว่ำพบนรกใหญ่ ได้มาชิงเพลิง	น. ๓๑

มาปิดตาเดิน. หน้พ้อหน้แม่ วิ่งตามโจรมา	น. ๓๒
นาคินผสมมา เกิดกายาแห่งร่างกาย	น. ๓๓
เมอจักหน้ลอด อย่าคบจักญไร	น. ๓๔
แก้ด้วยคัมหา ช่งแก้งงมา	น. ๓๔
ไม่รู้จักษา กินแต่ของหวาน	น. ๓๕
ครนนายดงแล้ว ละเสยชงแก้ว	น. ๓๖
ฆ่าพันศัทร ด้วยจิตอเบกขา	น. ๓๖
เพราะในโลกย์ ไม่มีอตถ์ อยุ้ทมรรคผล	น. ๓๖
บาปใดเกิดมา อย้าได้ไว้ฆ่า ให้อยุ้ไปนาน	น. ๓๗
บาปใดไม่เกิด อย้าฟังละเมิด ให้เกิดขนมมา	น. ๓๗
อันบุญกับบาป สองข้างขนามบ มีหวานมีขม	น. ๓๘
ปลาลมปลาดตาย พอได้รอดตัว	น. ๓๘
กุสลอกกุสล คือคังขندا อยุ้ใกล้้นักหนา มองเห็นหรือไร	น. ๔๐
จับเอาหวัง สำคัญว่าปลา,	น. ๔๑
จับปลาไคง อยุ้ในสงสาร	น. ๔๑
บางคนใจโมหันต์ ไซ้เมมมันเหมอนขขา	น. ๔๓
คุณพ้อและคุณแม่ สังกใดแลจะเทียมทัน	น. ๔๔
พาดินสนทงนิน เอนาขงมเทียบดง	น. ๔๔

หัวข้อธรรมเหล่านี้ อาจจะใช้เป็นหัวข้อทดสอบความรู้
 ธรรมของตนว่ามีอยู่กว้างขวางคล่องแคล่วเพียงไร หรือจะใช้เป็น
 เครื่องสอนใจเตือนใจประจำวัน หรือตามโอกาส ก็จะได้ผลเกินคำ
 หวังว่าคงจะมีผู้พยายาม

พุทธทาส อินทปญฺโณ

โมกขพลาราม ไชยา

๒๒ ตุลาคม ๒๕๒๔

ปรมัตถ์คำกลอน

บทประณม

(สรวทกฉวงค้ ๒๘)

สืบนิ้วประณม ขอถวายบังคม พระศรีศาสดา
ไหว้คุณพระพุทธรัง ธิมมังสังฆา คณครูอุปัชฌาย์ บิดามารดร
ข้าไหว้คุณพี่ บ้าน้ำแห่งนี้ ท่านช่วยสั่งสอน
ให้พูดให้จา ภาษาเด็กอ่อน ให้นั่งให้นอน สัจจรไปมา

ครันเมื่อโตใหญ่ พ่อแม่ตั้งใจ เอาไว้วัดวา
เรียนปฎักจบ ครบพระคาถา รู้แจ้งธัมมา วิชฌันถ์

ครันถ้วนคำรบ ยี่สิบเอ็ดครบ อุปสมบทด้วยดี
โปรดญาติกา บิตรชนนี้ สืบสร้างบารมี ราตรีทิวา

ข้าไหว้คุณแล้ว ขอชักนำแก้ว เรื่องราวกล่าวมา
พระธัมมปรมัตถ์ แจงอรรถคำถา ความรู้วิชา ออกมาแสดง

พระสงฆ์ทั้งหลาย ท่านผู้อภิปราย อัดถาแถลง
บทบาทคาถา เทศนาให้แจ้ง อย่าให้พลังแพลง วิปลาสพลาตไป

ข้าขอประกาศ พระมุนีนารถ ศาสนาภวนัย
คุณพระใหญ่กว้าง ยิ่งกว่าภพไตร กำจัดทุกข์ภัย คัมภันอันตราย

โอ้พระบุญหนัก คุณพระมากนักรึ ยังภพภูมิหลาย
เป็นปิ่นปกเกล้า ข้าพเจ้าสับสนาย พระคุณเมามากมาย ขวัญมิ่งยิ่งยัง

โอ้ว่าพระแก้ว นีรพาลไปแล้ว ตามพระประสงค์
พระไว้ศาสนา ข้าจำนงค์ เสมือนโค่พองค้ เมื่อพระเจ้ายัง

ตัวข้าบุญน้อย ค่อยชัลดค่อยลวย เกิดมาภายหลัง
ไม่พบพระองค์ ยิ่งคงสมหวัง ศาสนาพระยัง ข้าได้ชื่นใจ

ศาสนาจอมจักร แม่ลึกซึ้งนัก ไม่ยากเท่าใด
ผู้ใดปรารถนา ค้นคว้าหาไป ย่อมได้ตั้งใจ ตามแต่ปรารถนา

คุณเต็ลคุณทาน คุณแก้วสามประการ ใหญ่ยิ่งคุณหนา
แม้ว่าพลาดพลั้ง มิเป็นไฉนหนา ท่านมีเมตตา มิได้เศร้าหมอง

สวดมนต์ภาวนา หมู่ศีลทั้งห้า ให้เคร่งเร่งตรง
พากเพียรเรียนธรรม มิได้หม่นหมอง อุตสาห์ตรึตรง ตรึตริกนึกรึไป

ปรารภสัตว์

(ยาน ๑๑)

บางคนยังไม่รู้	เกิดมาอยู่ได้อาศัย
ศาสนานของใคร	ไม่ถามไถ่ให้รู้จัก
แต่มาอยู่อาศัย	ไม่ถามไถ่เจ้าสำนัก
มาอยู่เพื่อหยดพัก	ไม่ตระหนักแล้วพันไป
เมื่อเหตุเกิดข้างหน้า	ชักไชร้หาที่อาศัย
จะบอกได้ที่ไหน	เมื่อจากไปไม่ผูกรัก
เมื่อเขาจะทำโทษ	จะชักหาเจ้าสำนัก
แต่ชอกก็ไม่รู้จัก	จะช่วยทุกข์ได้ที่ไหน

ทายกท่านทั้งหลาย
 เมื่อน้อยมิเป็นไฉน
 ครีอแรกกล้าเรือน้อย
 ให้สรรพเครื่องเกตรา
 แล้วแต่งนายต้นหน
 แต่งเครื่องเกตราใหญ่
 เมื่อดองพายร้าย
 เครื่องเรือไม่ทานทน
 ศรัทธาเป็นต้นหน
 คุณแก้วอันผ่องใส
 แต่เรือหมูลูกค้า
 ชักใบแล่นกลับหลัง
 ทายกท่านทั้งหลาย
 ภายนอกงามผ่องใส
 เมื่อพระเจ้ายังตรัส
 ก่อนแต่ศาสนานัน
 เร่งโลมมันเร่งบ้า
 ถ้าวายังถือขอ
 ทายกท่านทั้งหลาย
 จะหยิ่งน้ำใจใคร

อย่ามั่งง่ายเอาใจใส่
 ครันโตใหญ่เร่งเสาะหา
 ต่อมาดเข้าเบนนาวา
 ถึงเวลาจะใช้ใบ
 ให้คุ้มคนเมื่อจะไป
 เสร็จสรรพไว้ให้ชอบกล
 จะโทษนายผู้ต้นหน
 เมื่อเสียล้าจะโทษใคร
 ศีลกับทานช่วยส่งไป
 พลัดเสียแล้วแล่นพินผิง
 ตามไม่ได้ต้องหยุดยั้ง
 แต่สำเภาแล่นโถมไป
 ยังไม่ได้ซึ่งน้ำใจ
 ส่วนภายในเป็นราคะ
 เทียวโปรดสัตว์ทั่วโลกีย์
 เขาเลี้ยงช้างไม่ถือขอ*
 วังเข้าป่าไม่ฟังหมอ
 เกี้ยวกุดไว้ไม่วังไกล
 ทงหญิงชายมากไสว
 หยิ่งมิได้ท่านทั้งหลาย

* เลี้ยงช้างไม่ถือขอ เลี้ยงกิเลสที่ไม่มีการควบคุมกิเลส มุ่งแต่อร่อย
 ทำเกี้ยว ยิ่งบำรุงก็ยิ่งมีกำลังสำหรับทำผิดให้หนักขึ้น.

ตัวเร่ร้างมาเท่าใด
 ชั่ววันซึ่งอันตาย
 นกยางตัวขาวแท้
 ส่วนใจเร่แสวงหา
 ส่วนตัวมันขาวแท้
 รุกคแต่เกียดกล
 ึ่งทั้งหลายอย่างดูเยี่ยง
 ผู้ใดมีปัญญา
 ฟังพรหมเจ้า
 ต้นเหตุอันเกิดภัย
 ห้ามแล้วพระห้ามเล่า
 ครั้นเมื่อเหตุมันเกิด
 เกิดมาในบ่วงมาร
 ตัดเสียได้เมื่อใด
 ในทางประเวณี
 คือบ่วงราคัตถ์หา
 ครั้นว่าไปทำมา
 ชื่อว่ามัตตศัตว์*
 เมื่อหน่อโพธิศัตว์
 พระต้องบ่วงโลกีย์

เล่าลือไปว่ากินควาย
 เลี้ยงชีวิตเป็นภักษา
 ตันนั้นแลหย่อนคงดา
 ส่วนลูกตาคือชกยันต์
 ึ่งน้ำใจแลกสกล
 เลี้ยงชีวิตด้วยมิจณา
 อย่างนกยางอันโสภา
 ดูเยี่ยงเร่ซึ่งบินไกล
 จะแก่เล่าความสงสัย
 ไซ้ใครทำให้เหตุเกิด
 หม้ชาวยังเตลิด
 ที่นั้นแลจะฉุกใจ
 ไซ้จะปล้ำรอดที่ไหน
 จึงจะพ้นบ่วงตถ์หา
 พระชินสีห์ห้ามมา
 บ่วงกามาเกี่ยวคล้องมัด
 บ่วงนั้นหนามันแรงรัด
 ย่อมแต่ล้วนเป็นราศี
 ยังไม่ตรัสเป็นชินสีห์
 หน่อชินสีห์ก็สามารถ

* มัตตศัตว์ คือคนเมาหรือคนบ้า, ในที่นี้หมายถึงเมากิเลส.

เข้าช่วยเอาญาณทัศน์
ปล้ำจุดสุดสามารถ
เมื่อได้เป็นพระแล้ว
ว่ากัมมะเวรา

คือตั้งตมกังกำ
หมุนแล้วมันหันเหียน

เกิดมาในโลกีย์
ส่วนเหตุอยู่ภายใน

ครันเกิดความสุข
มันเผาเอาเมอพลง

เพราะเหตุทั้งสองนั้น
เหตุหนึ่งให้เกิดไฟ

หากว่าใครคิดออก
หลีกเสียทั้งไฟฝน

จะกันซึ่งความทุกข์
เป็นต้นด้วยน้ำใจ

ข้างต้นเท่าลำห้วย
มันปกไว้เย็นยว

คือตั้งคนตกเบ็ด
ภายนอกหน้าพิศวง

จึงเปลื้องตัดบ่วงนั้นขาด
กว่าจะขาดบ่วงนั้นหนา
พระจึงแผ้วธรรมเทศนา
ครันทำมามันวนเวียน

ดูเงื่อนงำที่ล่อเกวียน
อาจหาหน้ให้บรรลีย์

ครันมั่งมีก็ดีใจ
อย่ามั่งง่ายให้ระวัง

มีความทุกข์หมุนติดหลัง
เร่งระวังอย่าไว้ใจ

เกิดร่วมกันแต่ไหน ๆ
เหตุหนึ่งไฟให้เกิดฝน

กันไว้นอกไม่อัจน
อย่าให้เข้าถึงภายใน

ไซ้จะยากสักเท่าใด
มีบัญญัติรักษาดัว

ส่วนข้างปลายเท่าใบบัว
อย่ามั่งง่ายให้ทะนง

มันทำเคล็ดให้ปลาหลง
ส่วนเบ็ดค้อยู่ภายใน

อาหารก็ลอยมา
เบ็ดเงยงเกี่ยวเอาไว้

ปลาฉวยได้กลิ่นเข้าไป
ล้างชีวิตให้มรณา.

(สุรางคณางค์ ๒๘)

ข้าแต่อาจารย์ ได้ฟังนิทาน ในพระวินัย
แต่เล่าแต่โลม โลมเล่าเอาใจ ยังเห็นจักได้ คนมารักษา (ศีล)

มิว่าแต่เรา องค์พระพุทธเจ้า ผู้มีปัญญา
โลมด้วยพระธรรม บทบาทคาถา เมื่อแจ้งเทศนา ว่าได้สองดวง*

สองดวงนั้นเล่า องค์พระพุทธเจ้า แต่เนาแต่หน่วง
แต่เล่าแต่โลม แต่ล่อแต่ลวง จึงได้สองดวง นะพระอาจารย์

เมื่อพระเจ้าตรัส พระโปรดฝูงสัตว์ โปรดหมู่คนพาล
บัดนี้สรรเพชญ์ เสด็จนิรพพาน โลมสัตว์สงสาร ด้วยธรรมชินสีห์

นานไปเบื่องหน้า เร่งโลมเร่งบ้า ร้อยเท่าพันทวี
แต่หมู่คนบาป เมื่อเกิดคะลี แม้คำชินสีห์ โลมยากนักหนา

คือช่างอันร้าย หากควาญมิได้ ลงมันแกลวกกล้า
แต่คนสุภาพ ลำบากเวทนา โอ้อนิจจา สมณะพราหมณ์สี่

ศักดิ์สิทธิ์ทุกสถาน ทุกตรอกชอกบ้าน หลีกเมืองอันมี
จะเดินตามกัน ผันพักตร์กาลิ สมณะพราหมณ์สี่ โถเลหากัน

* สองดวงนี้ เข้าใจว่าผู้แต่งหมายถึงมรรคญาณและผลญาณ.

ท่าฝนลมพะโยะ ทุกสิ่งสัมโสะ โละไม้มีพรณ*
 สารพัดต่าง ๆ จะแปรจะผัน จะเอาพระธรรม โลมยากพันประมาณ
 ข้าแต่พฤตมา ตัวเราเกิดมา พบแต่คนพาล
 แต่เล่าแต่โลม แต่หักแต่ราน ลงเรือร่วมคาน ด้วยหมู่เดียรรถีย์
 พวกคนสุภาพ เกิดคนใจบาป ในเมืองกะลี้
 จะพลั้งจะพลาด ขาดศีลชินสีห์ ตั้งใจให้ดี อย่าให้คลาดแคลง
 โมโหยัวเรา เร่งกตใจเข้า หักเอาด้วยแรง
 คิดถึงความตาย ขนบไว้ให้แข็ง แล้วเอาตัวแฝง ฝากแก้วสามประ-
 การ

แล้วคิดอนิจจา รำพึงขึ้นมา เป็นกรรมฐาน
 ว่าสัตว์นั้นหนอ ล่อให้รำคาญ แต่ในนรกานต์ รำคาญยิ่งกว่า
 เร่งคิดจงนั้ก เพราะบาปนั้นนั้ก พันที่คณนา
 ต่ำว่าสบประมาท เป็นความมุสา อุดเอาเถิดหนา อย่าให้เป็นกรรม
 โมโหประมาท กล่าวมุสาวาท เหลือจะจดจำ
 จะตกรนรกแม่น แสนโกฏิเขาทำ ตกในน้ำดำ ชื่อกาฬิสต์**
 ทนทุกข์เวทนา ในห้วงสงสาร แก้อ่านปี่โกฏิ
 เมื่อพระเทศนา ในกาฬิสต์ แก้อ่านปี่โกฏิ ทนทุกข์เวทนา
 ครันเมื่อถวนชาติ ที่นั้นจะคลาด เป็นสัตว์ขึ้นมา
 แล้วเกิดเป็นคน โมโหโทสา ครันตายเขาจะพา ไปอีกแหละหนา

* พะโยะ คือ พะยุ, สัมโสะ โละไม้ คือภาษาถิ่นนั้น หมายถึงสัมสูก
 ไม้ กงไว้เพื่อให้ได้ศึกษา.

** กาฬิสต์ แปลว่า กระจหน้าดำ.

ร้อยชาติพันชาติ กรรมนั้นไม่ขาด ตามไปตามมา
ตัดเสียสักชาติ คลาดแต่เวรา ที่นั้นแลหนา หาทางนฤพาล

จงหักใจร้าย อย่าคิดมั่งง่าย คบค้ำคนพาล
คบแต่บัณฑิต คือพญาจารย์ ถามไถ่ทุกสถาน คาถาบาลี

คือตั้งหัวแหวน ค่ำมากถึงแสน เชื้อชาติชาติตรี
สมด้วยเรือนทอง ส่องแสงรัศมี นันแลคนดี คบพญาจารย์.

แม้เป็นนักปราชญ์ ความรู้สามารถ บัญญาเชี่ยวชาญ
คือตั้งข้างเผือก เชือกงามเต็มสาร ครั้นคบคนพาล พลาดพลั้งเสียตัว

พระธรรมแต่งไว้ เรียนเอาให้ได้ ให้อภัยเมามัว
หมั่นอ่านหมั่นเขียน เป็นครูสอนตัว อย่าเลียนคนชั่ว เร่งจำใส่ใจ.

ถ้าวาบปเกิด เร่งเพียรเร่งเปิด ขับเสียให้ไกล
สองมือนั้นหนา คว่ำพิณสามสาย* หน่วงไว้ให้ได้ เอน้ำใจดี.

เป็นเที่ยงเป็นแท้ ใจดีนี้แล เชื้อชาติชาติตรี
คือทองนพคุณ ไซ้ทองราศี คนอันใจดี เป็นแก่นเป็นสาร.

ข้าแต่พญา ถามต้นเหตุมา ทั้งสามประการ
ยังเห็นจะแจ้ง แต่ห่มคนพาล เหตุสองประการ เกิดในกองทุกข์.

เหตุอันเกิดภัย คือความหลงใหล อยู่ในความสนุก
ผู้มีปัญญา จะเห็นความทุกข์ จึงได้ความสุข เพราะพระอาจารย์.

อาจารย์ว่ากล่าว ดุราหนาเจ้า เราขอกล่าวาน
แต่เล่าแต่โลม ทั้งอ่อนทั้งหวาน ถ้อยคำโบราณ พระเจ้าเทศนา.

* พิณสามสาย ทำนองจะหมายถึง ปรีชา ปฏิภาณ ปฏิจเวธ, หรือศีล สมาธิ
ปัญญา ?

เร่รังเร่ร้าง แต่ยังกินแหนง ทายกซึ่งมา
 เมื่อท่านทั้งหลาย ตั้งใจปรารถนา ถามต้นเหตุมา แจ่มแล้วหรือเ็น.
 ทายกทั้งหลาย ได้ฟังอภิปราย อาจารย์แจ้งไข
 คือดังดวงแก้ว แห้วทางหัวใจ ละม่อมละไม แต่เล่าแต่โลม.

ข้าแต่อาจารย์ ข้าฟังนิทาน แจ่มคือแสงโคม
 ภายนอกบังแสง ภายในถวายโคม* เป็นปฏิโลม อยู่แต่ภายใน.
 คือดอกมลา แต่ส่งกลิ่นมา วิ่งเวงหัวใจ
 ปรากฏแก่ตา แต่ตันกับใบ ดวงดอกซ่อนไว้ ใต้แสงสุริยทัก.

ข้าแต่อาจารย์ ช่วยคิดช่วยอ่าน ช่วยถามช่วยไถ่
 พิธทั้งสามสาย ให้นำห่วงใจ จะเอาสายไหน ปฤษาหรือ.

เมื่อพระเจ้าตรัส พระโปรดฝูงสัตว์ ไม่ล่าไม่ลื้อ
 พิธทั้งสามสาย มิได้ยินหรือ ปรากฏเลื่องลือ ธรรมมีกำลัง.

พระสูตรมีแจ้ง ทายกกินแหนง ยังเป็นทุกขัง
 จะว่าคดีโลก คดีธรรมก็ยัง แจ่มมาให้ฟัง ให้หายฉงน.

ข้าแต่พฤตมา ตัวเราเกิดมา คือดังภาพยนตร์
 ชักแกว่งไกวกวั๊กมากมายหลายกล ชาติสายภาพยนตร์ บัดเดี๋ยวบรรลีย์

ตั้งแต่ปฏิสนธิ ด้วยรูปภาพยนตร์ ไซ้จะยื่นเท่าใด
 ไว้รูปข้างนอก ไว้สายข้างใน กวั๊กชักแกว่งไกว** สามสิบสอง-
 ประการ

* โคมชนิดบังแสง ข้างนอกมืด สว่างอยู่ข้างใน เพื่อประโยชน์พิเศษ.

** โกฎฐาส ๓๒ มี ผม ขน เล็บ ฟัน หนั่ง เป็นต้น.

ผู้บัญญัติ เร่งคิดพิจารณา แจ้งในวิญญาณ
ให้เร่งรำพึง คิดถึงเหตุการณ์ เป็นกรรมฐาน เบิกทางทางหนา.

เร่งคิดจงดี อย่าให้เสียที่ เสียชาติเกิดมา
ทุกข์ยังไม่รู้ อยู่ในครรรภา วิวาภเวทนา ร้อยเท่าพันทวี.
อย่าเป็นคนโง่ เกิดมาไม่รู้(รู้) เกิดมาไขมี
ยังทุกข์ภายนอก ยิ่งกว่าแสนทวี เกิดมาชาตินี้ เร่งเอาใส่ใจ.

ฟังพระราชเจ้า เกิดชาตินี้แล้ว ไซ้จะยืนเท่าใด
บัวสลักด้วยไม้ ไซ้รู้มีใจ ยังรู้ประลัย ควรรำพึงดู.

เสมือนหนึ่งพระจันทร์ เดินสูงบนนั้น ไม่พันราหู
อย่างว่าตัวเรา ประจูดังหมู เห็นเว็จแล่นพुरु เข้าสู่อุบาย.

ดั่งองค์พระเจ้า มัจจุราชหมอบเฝ้า คาคคั่นง่ายตาย
ยิ่งกว่าตัวเรา ผูกชนทั้งหลาย ควรหรือลิมตาย ไม่เคยปรารมภ์.

อนิจจาตัวเอย ชรามาชะย ความตายลอบชม
กลางคืนกลางวัน เร่งให้ปรารมภ์ เลิกโง่เลิกงม มิใช่ตัวใคร.

อันต้นหนนั้น คือศีลกับทาน ชักนำเราไป
ไต่ข้ามสงสาร กันดารเหลือใจ ถึงแล้วก็ได้ เกิดในโลกีย์.

โลกีย์แสนทุกข์ สุดจะปล้ำปลุก อย่าควรวินดี
มันหึ่งหวงไว้ ให้ตายกับที่ อย่าหลงโลกีย์ เราทำนทั้งหลาย.

ครั้นจะให้ทาน ยังคิดยังอ่าน กลัวสูญเสียตาย
ครั้นหาความทุกข์ หามาจนได้ เกาะโลกีย์ตาย เพราะหน้าใจเอง.

เกิดกลางสมุทย์ แต่เตี้ย*แต่้วย ละลอกวังเวง
 แลไม่เห็นฝั่ง หยงน้ำใจเอง ไม่คิดกลัวเกรง จมกลางสมุทย์

ถ้ามีบุญญา เร่งแตงนาวา ตะกุดเสาใบ
 อีกรังเสบียง กระเชียงสมไว้ ที่นั้นไปได้ ถึงโลกอุดร.

อีกหนึ่งคติธรรม คติโลกนั้น ประสมกันแน่นอน
 กุศลอกุศล นำสัตว์นิกร มีในอักษร ดูให้กระจ่าง.

หนทางข้ามชาติ ฟังดอนาถ ว่ามีสองทาง
 ทางหนึ่งเห็นมืด ทางหนึ่งเห็นสว่าง มีแต่สองทาง ข้ามชาติสังสาร.

ฟังทราทายก เร่งหาอย่างก หนทางอันมา
 ทางมืดนั้นแล ให้เห็นกับตา ทางสว่างนั้นหนา ให้เห็นกับใจ.

แลด้วยตานี้ ถ้ามีอันกัน แลเห็นไม่ไกล
 ถ้าแลด้วยจิต พินิจมุ่งไป ลึกลับเท่าใด เห็นด้วยบุญญา.

แลดูเหตุการณ จึงค่อยพิจารณา ราวิ่งขึ้นมา
 คิดปราณีสัตว์ อันทนเวทนา โอ้อนิจจา ล้วนแต่หลงวน.

เกิดมาเป็นภพ สมภารสร้างสรรพ จึงได้เป็นคน
 เร่งสร้างสมภาร บำเพ็ญกุศล ถ้ามีวหลงกล ก็เหมือนเดรัจฉาน.

โอ้อนิจจา ตัวเราเกิดมา หลงในสงสาร
 ร้อยทุกข์พันทุกข์ ด้วยของสาธาณณ์ ครั้นเมื่อถึงกาล กำมือไปเปล่า.

เร่งคิดจงดี อย่าให้เสียที่ เกิดมาตัวเรา
 ใ่ว่าชีวิต จะปลิดไปเปล่า มีที่ยึดเอา ควรจะวางร่างกาย.

* เตี้ย ภาษาถิ่นนี้ คือว่ายน้าชนิดที่ร่างกายเคลื่อนไปในลักษณะยื่น

เร่งคิดสมเพช จะไปเปล่าเนตร ตัวเราทั้งหลาย
สิ่งใดอันรัก เอาไปไม่ได้ มาละร้างไว้ ไปแล้วแต่ตัว (จิต).

จะเดินทางไกล จะเห็นหน้าใคร เป็นเพื่อนแก้กลัว
มีแต่บุญบาป จะติดตามตัว จะไปสุขุมว้ เป็นญาติกา.

ก็ร้อยชาติเล่า คิดถึงลูกเต้า ว่าจักเห็นหน้า
จะปรับความทุกข์ อ้นยากเวทนา แต่ไอ้อนิจจา ไม่เห็นหน้าเลย.

ไปทางอื่นหนา อาจจะลดหมาหา ได้ชมได้ไชย
ไปทางมรณา มาไม่รอดเลย อนิจจาเอ๋ย เร่งคิดให้ไกล.

เท่า^{นี้}ต้นเหตุ เป็นทางสังเวช ทายกทั้งหลาย
ไซ้ว่าเกิดมา จะพ้นความตาย เอาบุญญาถวายเป็นพ้อควร.

ผู้^{นี้}บุญญา เกิดเรื่องมีมา แบ่งเป็นสามส่วน
สองส่วนนั้นเล่า อย่าเอามิควร ค่อยชกค่อยชวน สายกลางเกิดหนา.

อย่าให้เครื่องนัก กันสรจะหัก จะเรื้อยเหน้อยซ้ำ
ครั้น^{นี้}จะหย่อน กันสรจะล้า ค่อยพิจารณา สายกลางควรการ.

ทำกินอย่าร้าง กุศลเร่งสร้าง บำเพ็ญสมภาร
ครีอดังเรือน้อย ลอยกลางชลธาร แต่งเสาใบก้าน คัดท้าย^{*}ให้ตรง.

พระพายเจ้าพัด ค่อยลอยค่อยพัด ตามคลื่นล้นลง
อุส่าห์คัดท้าย แต่งให้ลำตรง พระพายพัดส่ง ถึงเลนถึงดอน.

ฟังพระราชเจ้า ศีลพระ^{นี้}เล่า คือสายสาคร
ไม่สั้นไม่สุด ไม่หยุดไม่หย่อน หากไม่สาคร ไหนจะได้ใช้ไป.

* คัดท้าย คือถือท้ายเรือ.

ส่วนทานนั้นเล่า ฟังทราชาวเจ้า ให้หายสงสัย
เปรี๊ยะบตั้งพระพาย พัดใช้กับใบ สะลอกซัดไว้ หวังจะให้เสียล่า.

พระพายพัดทำ ชูลาลอยมา คลื่นซัดกระหน่ำ
อุส่าห์คัดท้าย อย่าให้ขวางล่า เดชะพระธรรม พาล่าโถม*ไป

สายพินหรือ พระเจ้าให้ถือ ไม่เลือกแก่ใคร
อยู่แต่ภายนอก บอกให้เข้าใจ สายหนึ่งภายใน คือไฟลูกลาญ.

สายกลางนั้นหรือ ไม่กดไม่ซ้อ คือตั้งสะพาน
พระเจ้าโปรดให้ ไร่ข้ามสงสาร เร่งเร็วอย่านาน ข้ามสะพานไป.

โมโหภายนอก คือตั้งสะลอก เกิดในสมทัย
พระพายพัดคลื่น เกิดลกใหญ่ใหญ่ คลื่นนั้นกดไว้ เห็นจะจมนาน
อย่าเป็นคนบ้า เทวจับเทวควัว โมหันต์อันธพาล

คือตั้งเปลวไฟ วัวบเผาผลาญ จะทนทรมาน ดังอยู่ในคุก.

ถ้าวักคิดอ่าน พินิจพิจารณา ด้วยเรื่องความทุกข์
วายอยู่กลางวัง อย่าหวังว่าสนุก ถึงตอนแล้วสุข จึงสำราญใจ.

ฟังอย่าจ้อแจ ฟังให้แน่นแน่น ทั้งนอกทั้งใน
ฟังเอาแต่เพราะ จะรอดที่ไหน คุมจิตให้ได้ อย่าให้ปลงแผลง.

โมโหใจร้าย อย่าถือเอาไว้ บาปนักเรียวแรง
จะนำไปเกิด เมืองใต้ดินแดง โมโหใจแข็ง** พาให้ยุบยับ.

ตัวเราเกิดมา พบพระศาสนา พระธรรมกำกับ
ศาสนาพระแผ้ว ไว้แล้วเสร็จสรรพ ควรแต่จะรับ ตามพุทธฎีกา.

* โถมไป คือกระโจนไปอย่างกะเหาะ

** ใจแข็ง คือ คือชุกชน

พระเจ้าแจ้งไว้ พระหวังจักให้ สืบศาสนา
สัตบุรุษทั้งหลาย หมิงชายเกิดมา รักษาศาสนา อย่าเรียนใจแข็ง*

บำเพ็ญตะบะ ถือเอาคำพระ บุญมากเร็วแรง
จักนำไปเกิด ประเสริฐสุดแจ่ม ฟากฟ้าฝั่งแผ่ สุดแสนสบาย.

นิรพาทแสวยรมย์ เป็นที่เชยชม พระเจ้าทั้งหลาย
พระเสด็จเข้าสู่ อยู่แล้วมากมาย นิรพาทกว้างขยาย ยิ่งภพแดนใดคร.

นิรพาทสิงโลด** แสงแก้วรุ่งโรจน์ รุ่งเรืองสกุไส
หนทางนิรพาท อยู่ใกล้ใกล้ หาเอาให้ได้ หนทางนี้หนา.

ถ้าใครหาได้ ท่านผู้นั้นไซ้ หน่อพระศรีอริย์
เกิดอยู่ในวงศ์ ไม่หลงโลกา คิดหามรรคา ล่วงพ้นทุกขัง.

เพราะอกุสลา กลุ้มห่มห่อมา ล้วนแต่ต่อสู้
กุศลารัมมา กันความมรณัง ใหญ่ถึงฝั่ง ดังพระองค์ศรีส.

พระเจ้าเทศนา ด้วยพระเมตตา จึงแจ้งปรมัตถ์
แก่เทพนิกร บวรศีลสัจจ จิงรู้แจ้งอรรถ สามสิบสองปริยาย.

สังขารแปรเปลี่ยน ไปเวียนมาเวียน เกิดเกิดตายตาย
จะนับแต่ละชาติ ของสัตว์ทั้งหลาย แม้วันเกิดตาย กุศลอย่าถอย.

หัวใจรินริน ยามเมื่อจะสิ้น กุศลไว้คอย
นำทางเรามา ถ้าบุญเราน้อย จะขัดจะลวย ประมาทพลาดไป.

* วิตถ

** สิงโลด คือเป็นการรำเริงเป็นสุข. เป็นภาพพจน์อย่างยิ่ง.

แต่บาปนาา จะชักจะพา ไปเกิดในไฟ
 ชื่อจตุรบาย ให้ระวังระไว ให้เอาใจใส่ อย่าใจมโง่.

ให้เกาะเอกุศล เป็นเพื่อนหาผล หน่วงใจให้โต
 เกาะพระกรรมฐาน อย่าเกาะโมโห อย่าเกาะโลภ โว้วควายไร่นา.

อย่าเกาะความโกรธ ชีวิตหฤโหด หน่วงใจให้ฆ่า
 เกาะพระกรรมฐาน อย่าเกาะริษยา อย่าเกาะฉันทา คิดให้แม่นยำ.

ครันเมื่อใกล้ตาย ระลึกเอาไว้ แต่กุศลกรรม
 อย่าคิดถึงบาป ที่เคยกระทำ บาปมันจะนำ ได้ทุกข์แค้นเคือง.

ตัวกรรมเวรา ติดตามเรามา ให้เราปลดเปลื้อง.

เกาะพระไตรรัตน์ ตัดบาปให้เปลื้อง ดวงแก้วรุ่งเรือง โจรจิ้งจอก
 พรณราย

เพราะว่าสังขาร มีแต่เวียนผ่าน เกิดเกิดตายตาย
 จะนับแต่ชาติ ของสัตว์ทั้งหลาย เกิดแล้วก็ตาย เห็นอยู่กับตา.

พระเจ้าจักโปรด เราคือคนโทษ อยู่ในอาชญา
 คำพระสอนไว้ ถ้อยกนั๊กหนา ถ้าไม่นำพา ไม่มาเป็นการ.

สร้างแต่กุศล ไหว้พระสวดมนต์ จำศีลให้ท่าน
 เร่งให้รักษา สีสแก้วห้าประการ ท่านจักช่วยผลาญ ผ่านหม่อมารา.

สิ่งใดจะเท่า ศีลธรรมพระเจ้า ดิลันนั๊กหนา

ผู้ใดเข้าสู่ พันหมื่นเวรา ฐือเอาบุญญา มาเป็นต้นหน.

ผู้ใดเข้าสู่ เมื่อได้เรียนรู้ ธรรมพระทศพล

เร่งกลัวความผิด จะติดตามตน ที่นั้นจะจน เป็นข้าตัญหา.

คือดั่งดอกไม้ อาจารย์แจ้วไว้ เป็นดอกมาลา
 พวงเดียวกัน ชื่อต่างภาษา ธรรมชาติมาลา บานพวงเดียวกัน*
 ยามดึกเที่ยงคืน นอนหลับแล้วตื่น อย่านอนนอนฝัน
 ไร้ฝันอันจึ่ง ทักขังทงนนั้น เพราะร่างเกิดมัน ไม่เป็นแก่นสาร.
 อนิจจังอนัตตา แต่หารักษา เลี้ยงร่างสาราณ
 พระญาณเห็นแจ้ว ว่าไม่เป็นการ ทงนพระญาณ ตรัสรู้เห็นเสร็จ
 ไอ้อนิจจา ในร่างกาย คือเหมือนตังเว็จ
 แต่ล้นเครื่องเนา พระเจ้าเห็นเสร็จ จึงพระสรรเพชญ์ บัณฑิตเทศนา
 อยู่ได้ด้วยลม สนุกชื่นชม เทียวไปเทียวมา
 ครันทาลมไม่ ต้องตายมรณา ไอ้อนิจจา ชีวิตจะไป.
 บ้าข้าสมเพช ไม่เห็นทางเนตร จะไปอย่างไร
 หาเอาไม่ทัน จะข้ามสมุทย์ จะคิดฉันใด พันชาติสังขาร
 ชั่วว่าชราทุกข์ เกิดมาอยู่สุข กว่าจะชรา
 ความตายมาตาม ตัวเอยอนิจจา ครันแก่คร่ำคร่า ชีวิตจะไป.
 ชั่วว่ามรณทุกข์ เกิดมาอยู่สนุก กว่าจะบรรลัย
 คนเดียวดุ่มโดด ไม่อาลัยใคร ยามจะจากไป ไม่เห็นกันเลย.
 ลูกรักเมียรัก เคยอุ้มใส่ตัก เคยชมเคยเชย
 พาไปมีรอด ทอดแล้วตัวเอย มิได้เห็นเลย บ้านช่องของกู.
 พี่น้องชาวบ้าน ลูกลูกหลานหลาน ไปมาหาสู่
 เมื่อตัวเรายัง เรียกหากันอยู่ ทงเสียไปสู่ จิตกาธาน.

* ธรรมในทุกศาสนา แม้มีชื่อต่างกัน เนื้อในเหมือนกัน.

ตัวเอยอนิจจา สมเพชเวทนา นำให้รำคาญ
เมื่อตัวยังอยู่ ชูลุกชูลาน ครั้นเมื่อถึงกาล ต่างคนต่างไป.

ยังแต่ร้ายร้าย เอาผ้าคลุมไว้ ไม่เหลียวแลใคร
แต่บาปกับบุญ จะนำเราไป อย่าได้โทษใคร โทษกรรมเราเอง.

พวกหม่อมบาล วิกลวิการ รูปสูงโย่งเย้ง
ล่าสันประเดิด พุนเกิดมาเอง เขาไม่กลัวเกรง เขาทำตามกรรม.

พุนเป็นแร้งกา พุนเป็นหมูหมา เท้าข้างสารด้า
ชวนกันเข้ากัด แลเนือระยำ เพราะบาปเคยทำ อย่าได้โทษใคร.

ชาวเจ้าท่งปวง ผู้เป็นออกหลวง ออกนาง* ท้าวไทย
เป็นขุนเป็นหมื่น ยศศักดิ์เท่าใด อย่าได้สงสัย ดายสูญสิ้นเปล่า.

อย่าได้รักตัว รักลูกรักผัว ไม่ใช่ของเรา
เงินทองมากมาย สูญหายไม่เบา ให้มตหมอเอา เพื่อไถ่รอดตัว.

ให้รอดความตาย ถ้าใครคิดได้ อย่าให้เขาหัว
ร้าวระจิด สังก่ลูกผัว ควรหรือมากแล้ว ซึ่งความมรณา.

ควรรับพระสงฆ์ ทิ้งหลายพระองค์ สวดมนต์คาถา
สองมือประนม ให้อุโหนือกศตา เอาหูฟังทรา ต่อพระพุทฺธโร.

โพชฌงค์ทั้งเจ็ด ล้างให้สำเร็จ น้ำใจโมโห
ทำลายมานะ ชันระโลโก ลูกหลานอักษิ ปล่อยวางข้างเขา

* ออก เป็นภาษาโบราณ. ความหมายเท่ากับคุณ. ออกหลวง คือ
คุณหลวง. นำแปลก ที่มีใช้ในหนังสือเล่มนี้ ถิ่นรอบอ่าวบ้านดอน

ช่วยกันมิได้ แต่นั่งร้องไห้ ดูหน้าตาเรา
เมื่อยังเป็นคน ทำไม่หือบเจา ไม่คิดหาเอา ซึ่งศีลซึ่งทาน.

เทศาผมเฝ้า สมเด็จพระเจ้า เห็นด้วยพระญาณ
ว่าร่างของเรา ไม่เป็นแก่นสาร จะสูญสาธาณณ์ เร่งกอบกรณีย์.

จะไปด้วยร่าง มีไม้แอบข้าง ภายเอี้ยบดตี
เงินทองหาไว้ มันไม่ไยดี ระนาดเจ็ดช^๕* น^๕เลขของเรา.

คว่ำมือนอนตาย อย่าคิดมั่งง่าย หงายมือไปเปล่า
คุณพระรักษา พาเที่ยวค้าเข้า ออกจากร่างเรา เน้าพองของทรม.

ทุกขังอนัตตา ตัวเราเกิดมา เพราะด้วยบ่วงกาม
ตัณหาผูกมัด รังรัดรุ่มร่าม เกิดด้วยบ่วงกาม ผูกพันตัณหา,
มีเงินมีทอง แก้วแหวนกำยกอง ลูกเมียซังม้า
ของทั้งนั้นเห็น เป็นบ่วงตัณหา รัดรัดตรึงตรา ผูกไว้เวียนวัน.

อำนาจอิชชา ล้อลวงเรามา ทุกสิ่งทุกอัน
เวียนตายเวียนเกิด ทองเที่ยวเกี่ยวกัน เกิดด้วยทุกข^๕นั้น แสนทุกข^๕-
ระทม

กุเอี้ยอนัตตา ตัวเราเกิดมา อย่าว่าอุดม
อย่าเกลียดอย่ารัก อย่าเซยอย่าชม ตัณหาสอดสม อย่าได้ดูเบา.

เกิดด้วยกามภพ เมื่อกิเลสจบ ก็คือสูญเปล่า
แต่ล้วนจะเปื่อย แต่ล้วนจะเน่า ทั้งร่างกายเรา เป็นเหยื่อแรงกา

อสุจิอสุภัง แต่ล้วนทุกขัง อนิจจังอนัตตา
เขาจะเอาไป ทั้งเสียป่าช้า อนิจจังอนัตตา ตัวน่าสงสาร.

* ไม้ฟ้ากรองศพ ก้นโลง๗ซี่ ธรรมนิยมโบราณ

เมื่อแรกท่าน*รัก เพราะไม่รู้จัก ว่าเป็นบ่วงกาม
ท่านเซยท่านชม ท่านรักว่างาม หลงในบ่วงกาม แต่ลืมน่าชัง

ไอ้อนิจจา นอนอยู่ป่าช้า เป็นอสัญ
ท่านจึงเกลียดกลัว ทั้งเสียผืนหลัง นินทาทุกขัง อนิจจังอนัตตา

จะคิดอย่างไร จะลุดออกไป จากบ่วงตัณหา
เกิดด้วยกิเลส แต่ทนเวทนา ไอ้อนิจจา เห็นมิเป็นการ.

เร่งคิดอนิจจา ตัวเอยเกิดมา วายห้วงสงสาร
ทั้งกว้างทั้งลึก วายอยู่ช้านาน วนในสงสาร ตกห้วงตัณหา.

เกิดมายากหนัก เข้าสู่สำนัก แห่งกรรมมารดา
คือหนอนตกส้วม แต่ทนเวทนา ไอ้อนิจจา อยู่ในขุมขัง.

เร่งคิดอนิจจา ตัวเอยเกิดมา อยู่กลางอสัญ
คลุกกับมูตรอุจจาระ ช้ำขวาหน้าหลัง จมกลางอสัญ มีรูตัวเลย.

โลภก็ล่อลวง คือลึงติดบ่วง ปล้ำไม่รอดเลย
เร่งปล้ำเร่งจม เร่งชมเร่งเซย อนิจจาเอ๋ย ลุ่มหลงสงสาร.

ทุกขังอนัตตา ตัวเอยเกิดมา เห็นมิเป็นการ
เนื้อหนังเหี่ยวแห้ง เรี่ยวแรงสาธาณณ์ จะตายสามัญ เทียงแท้ทุกคน

ทุกขังอนัตตา ตัวเอยเกิดมา โรคาเบียนตน
เกิดในสงสาร ทรมานทุกข์ทน เร่งสร้างกุศล จะข้ามกัณดาร.

ไอ้ออนนิจจา ข้ามชาติสังสาร ยากพันประมาณ
มันยุตมันหน่วง คือบ่วงของมาร สรรเพชญดาญาณ แจ้งธรรม-
เทศนา

* ท่าน ในที่นี้หมายถึงคนทุกคน เป็นคำกระทบประชด. *

ใช้ตัวใช้ตน ใช้ผู้ใช้คน ใช้เทพเทวา
ใช้สิ่งใช้สัตว์ บัญญัตินานา ล้วนแต่มีสา หลงหยิบจับบิทย.

โลกีย์สาธารณ ใช้แก่นใช้สาร เวียนเกิดเวียนตาย
แต่เที่ยวแต่ท่อง อยู่กลางอบาย รำพึงให้ได้ จะพ้นจากบ่วง.

ไอน้ำบัดสี เกิดมาเสียที โลกีย์ล่อลวง
หลงลูกหลงเมีย ทรัพย์สินทั้งปวง หลงยึดหลงห่วง ด้วยของสา-
ธารณ

อนิจจาเอ๋ย เรื่อย่าอยู่เลย ไปสร้างสมภาร
มาจะหนีไป ให้พ้นบ่วงมาร สืบสร้างสมภาร พนเพิ่มบารมี.
เครื่องเนา^๕ทางมุล เป็นลากเป็นสูญ* ล้วนแต่อัปรี^๔
เร่งจำเรียมทาง พรหมวิหาร^๑ เอกกรรมฐาน^๒ อบรมบม^๓ตน.

เมตตากรุณา กุศลธัมมา เป็นทางมรรคผล
เอาศีลกับทาน มาเป็นต้นหน จักได้นำตน สู่ห้องนิรพาน.

นิรพานแสนสุข เป็นที่ดับทุกข์ เป็นแก่นเป็นสาร
นำเขยนำชม ในห้องนิรพาน ถ้าในสงสาร แต่ล้วนทุกขัง.

ให้เร่งภาวนา ให้เกิดปัญญา เห็นทางสัจจ^๖
ปัญญาเห็นแจ้ง ในกองทุกขัง ชาติชรามรณ^๗ อนิจจังอนัตตา.

เกิดในเชื้อแถว ได้บวชตัวแล้ว สวดมนต์ภาวนา
ศีลสมาธิ อีกทั้งปัญญา จำเรียมศาสนา ให้ยิ่งขึ้นไป.

สงฆ์เจ้าทุกหมู่ คอยรักษาอยู่ ตามพระวินัย
คอยฟังคอยยิน คอยถามคอยไต่ คอยรักษาไป ได้ถึงโสดา.

ก็จะไถ่มา หรือจะเสียไปก็ตาม ล้วนแก่เลวร้ายอัปรี

ทั่วทั้งไตรภพ เห็นสิ้นทั่วจบ ไม่น่าปรารถนา
ผู้ใดอุดม ดั่งหีบอัญญา ท่านผู้นั้นหนา เข้าในชาญาณ*.

เป็นเที่ยงเป็นแท้ ท่านผู้นั้นแล หักเอาสังสาร
ตัดเสียซึ่งบ่วง หน่วงเอานิรพพาน ดับอุปาทาน พันธุ์พันธุ์.

อย่าคลุกอย่าเคล้า ยิ่งแก่งยิ่งเต่า หยุดเมฆหยุดมัว
เร่ร่อนภาวนา มาเป็นเพื่อนตัว จะเดินอย่ากลัว หนทางกันดาร.

เอาความมรณา มาไว้เบื้องหน้า เป็นกรรมฐาน
เอาเครื่องอสุภัง เป็นทางทรมาน กลัวไฟนรกนาค ไว้เป็นอารมณ์

เร่ตัดโมโห เร่ฆ่าโลภ เป็นที่อดม (ให้เต็มที)
ตัดโทโสร้าย จักได้เสวยรมย์ เทวามาชม ว่ามีปัญญา.

อย่าได้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์เว้นขาด กาเมสุมิจณา
อย่ามั่วสาวาท อย่าเสพสุรา ตามพระเทศนา พาพินนรกนาค.

ให้เร่ทำบุญ ให้รู้จักคุณ แก้วสามประการ
ให้เร่รักษา พระไตรลักษณ์ญาณ ครบสามประการ เป็นเครื่อง-
อบรม.

ให้เร่สดับ ฟังแล้วให้รับ ไตรสรณาคมน์
อีกศีลห้าอัน อันงามอุดม กัมเกล้าบังคม สมาทานเอามา.

ให้เร่ทำบุญ ให้เร่แทนคุณ บิдамารดา
เร่แผ่ส่วนบุญ แก่ญาติกา มนุษย์เทวา มรณาทั่วไป.

* ชาญาณ คือ ชำญญาณ. ภาพพจน์นี้ ทำให้นึกถึง ขาซ้ายของคอก
จับข้าง. เข้าชาญาณแล้ว เป็นอันว่าได้ข้าง ก็ได้บรรลุมรรคผลแน่.

เกิดมาบุญน้อย เรียนธรรมค่อยค่อย ไม่ท้อแท้ใจ
 เคยขอพระคุณ ศรีรัตนตรัย เกิดชาติใดใด ขอมีปัญญา.

รู้วินัยธรรม มีอรธอันล้ำ บทแปลคาถา
 รูปโฉมงามสรรพ ธนทรัพย์เหลือตรา ออย่ามีโรคา ตราบเท่าที่นิรพาส
 ขออย่ากริ้วโกรธ ขออย่ามีโทษ ขอพินนรกานต์
 ขออยู่กับศีล ขออยู่กับทาน ขออย่ามีมาร ขอสมปรารถนา.
 เกิดมาชาติใด ขอตัวข้าได้ ทรงธรรมทุกครา
 ขอแผ่ส่วนบุญ บิดามารดา ญาติวงศ์พงศา รอดด้วยพระธรรม.
 สิ่งใดอันบาป ขอจงเข็ดหลาบ ออย่าได้กระทำ
 ขอข้าจะได้ ผลบาปผลกรรม ผลทานอุปลัมภ์ ให้ยิ่งขึ้นไป.
 ชาตินี้ข้าได้ สะสมสร้างไว้ ให้เป็นกำไร
 ขอผลทานช่วย แคล้วคลาดขึ้นไป เกิดชาติใดใด มีสุขทุกประการ.
 แม้นข้าเที่ยวเกิด เอกภพกำเนิด ออย่าหลงอยู่นาน
 ขอให้ประสพ พบพระศรีอารีย์ ได้ชมสมภาร ได้ฟังเทศนา.

เรื่องหาแก้วมณีโชติ.

จะกล่าวคำเปรียบ อาจารย์ยกเทียบ เปรียบด้วยปัญญา
 บุคคลผู้หนึ่ง ซึ่งได้ปรารถนา หาแก้วจินดา ชื่อว่ามณีโชติ.

แสวงแก้วชัชวาล รัตมีแผ่นร้าน แต่เขาคณโณด
 ดวงแก้วอยู่ใกล้ แล่นหาสุดโยชน์ สัมภูชาติคณโณด แล่นหาแสงสว่าง.

ดวงแก้วพิจิตร แจ้งทั่วทุกทิศ เห็นสิ้นทุกทาง
 จะหาสิ่งใด ได้ด้วยใจสว่าง ครันมีดอับปาง หาได้สิ่งใด.

เราอยู่เรือนร้าย เมื่อไฟจะไหม้ เรือนร้ายอาศัย
จะตกใจกลัว เมื่อตัวหนีไฟ มิได้สิ่งใด ไปบังเลยหนา

ชาวเจ้าบั้นทิด ค่อยนึกค่อยคิด ในพระธรรมมา
รู้เกรงรู้กลัว สอนตัวอดมา ทำสังขัวช้า มันตามเบียดตน.

แม่นยากแม่นง่าย ค่อยเพียรค่อยได้ ตามแต่กุศล
แม่นบุญตนน้อย มิได้เหมือนคน ถ้ามีกุศล มีสุขเป็นใด

พระเจ้าบั้นซำร บาปบุญทั้งมวล เกิดแต่หน้าใจ
ครั้นไม่สุภาพ เกิดบาปเกิดภัย เพราะหน้าใจ ตนไม่รำพึง.

ชาวเจ้าทั้งหลาย ทั้งหญิงทั้งชาย ล้วนคิดไม่ถึง
พระเทศนาไว้ ไม่มาคำนึง ครั้นคิดไม่ถึง ใครจะนับว่าดี.

ศีลพระบัญญัติ กล่าวไว้แจ้งชัดดี มาแต่บาลี
บาปบุญสิ่งใด พระเทศนาชี้ บอกไว้ถนัดดี ให้แจ้งแก่ใจ.

อย่าทำใจโง่ เป็นคนไม่รู้(รู้) ไม่เอาใจใส่
บอกว่านั้นบาป ยิ่งทำหยาบไป เป็นคนหลงไหล แต่ไม่ทันตาย.

พระธรรมปรมัตถ์ กล่าวไว้เป็นอรรถ มีทุกปริยาย
ให้เอาตัวรอด ด้วยธรรมจำหมาย ก็ไม่ชวนชวาย แต่สักสิ่งอัน.

สวดมนต์ไหว้กราบ แต่ว่าใจบาป ยุ่งหยาบอาธรรม
ใครเตือนก็ด่า อยู่มาเตือนฉัน รู้แล้วทุกอัน ตัวฉันรู้ดี.

กลางคนนั้นโง่ พระธรรมไม่รู้(รู้) คาถาบาลี
แต่ว่าสุภาพ มีความปรานี ท่านว่าคนนี้ ยังมีศรัทธา.

ข้อสัตย์บริสุทธิ เป็นยอดมนุษย์ ยึดมั่นศีลา
 เจริญความสัตย์ มิได้มัวสำ ทานผู้หนึ่งหนา โสดาฯ ค้วยใจ.

ถ้าองค์พระเจ้า สอนแล้วสอนเล่า ให้รอดจากภัย
 ไม่ฟังไม่ยิน ไม่เอาใจใส่ สอนได้ที่ไหน คนนอกศาสนา.

เรื่องนกแขกเต้า เป็นบัณฑิตเล่า อีกสาธิตา
 ตัวเป็นเดรัจฉาน สัตว์ต่างภาษา เราได้มันมา สอนนกยังฟัง.

เราสอนนกเมื่อ นกนั้นค่อยเชื่อ ความที่สอนสั่ง
 นกรู้สวดมนต์ นกรู้จักฟัง พุทธธรรมมัง สรรพกิจจา.

ยังว่าเราคน เป็นภักพชน เกิดพบศาสนา
 แต่สั่งแต่สอน เล่าโลมไปมา แต่ลากแต่พา ให้พ้นจากบ่วง.

แต่โลมแต่เล่า แต่คลึงแต่เคล้า แต่ชักแต่ห่วง
 แต่ชักแต่ลาก หนักครือหินถ่วง แต่ล่อแต่ลวง จะให้พ้นอบาย.

ไอน้ำใจคน ใจอกสลด ไม่เบื่อไม่หน่าย
 มนยิ่งเกาะจับ ไว้กับอบาย กอดซากผีตาย ชังว่าตัวดี.

คือคนตาบอด ช่วยตัวไม่รอด ลักเรือท่านหนี
 ลงหัวลงท้าย พายไม่เคลื่อนที่ หันขวางหันรี คัดพายฝ้ายเดียว.

สำเนาแต่งรับ ยกเครื่องเสร็จสรรพ ไม่แลไม่เหลียว
 มาลงเรือพาย อยู่แต่ฝ้ายเดียว พายท่องพายเที่ยว อยู่กลางสมุทรหา.

คือคนหีบอ้อย หีบมากถึงร้อย ถึงพันตรึงตรา
 มิรู้สอ้อย อันไหลออกมา คนโง่โง่หา ฤๅรู้สมัน.

พระธรรมพระองค์ พระแต่งจำนง ครบถ้วนทุกพรรณ
คนดีประกอบ ว่าชอบทงนั้น คนพาลโมหันต์ ว่าเท็จอย่าฟัง.

ฟังธรรมไม่แมน คือคนดแหวน เห็นแต่พรังพรัง
ครนฟังชัดแจ้ง รู้คุณอนันตัง ค่อยยกจิตตง ค่อยฟังจงดี.

ฟังได้มากน้อย สักเท่าหึ่งห้อย จำให้ถ้วนถี่
เหมือนได้ซั้บทราบ คำพระมนี่ แมนเกิดเสณที่ยอมแคล้วรگانต์.

ค่อยแลค่อยดู ค่อยเรียนเพียรรู้ รุ่งเรืองรายนาน
พระธรรมตกแต่ง ค่อยแจ้งค่อยฉาน จนกว่าเกิดญาณ รู้ทุกกรณี.

ค่อยไถ่ค่อยถาม ค่อยติดค่อยตาม รู้ถ้วนรู้ถี่
รู้ตามลำเนา บาปบุญทุกที่ รู้ว่าโลกีย์ ที่นั้นจะหน่าย.

รู้ว่าเรียนธรรม รู้สนทุกอัน ทุกข์ในอบาย
รู้ว่าบ่วงโลก ผูกสัตว์ทั้งหลาย จุดหน่วงสัตว์ไว้ อยู่ในสงสาร.

รู้ว่าสมุทัย ขวางสัตว์มัดไว้ ให้หลงอยู่นาน
มาคลุกเกลือกตม จมกลางสงสาร สัตว์ในหิมพานต์ อยู่ยาวนานยังหลง.

พระสงฆ์ทั้งหลาย ชีวิตเดียวตาย เป็นที่มั่นคง
ได้บวชตัวแล้ว จำเจริญมรรคตรง ช่วยสัตว์ผู้หลง แม้ไม่ตรีไป.

ชาวเจ้าทกหม่ ค่อยรักษายอยู่ ตามพระวินัย
ค่อยฟังค่อยยิน ค่อยตื่นค่อยไป ค่อยเอาใจใส่ ในคลองสัมมา.

เราคือเรือน้อย ค่อยซัดค่อยลอย ผูกท้ายเกตรา
ค่อยพายค่อยล่อง ตามคลองกันมา ฟ่วงกับนาวา ไม่ช้าถึงฝั่ง.

ท่านเป็นบัณฑิต ท่านว่าไม่ผิด ชอบแต่สอนสั่ง
เรานั่งข้างนอก คอยสอดหูฟัง ท่านดูท่านดัง คือท่านสั่งสอน.

ท่านผู้ธรรม์ ท่านผู้ครบครัน แม่ไก่ลูกอ่อน
ลูกเล่นอยู่รอบ ดูแม่เข้ยก่อน คำพระสั่งสอน จำไว้เป็นผล.

แม้ว่าจะคบ เร่งหาให้พบ คนใจกุศล
ดูให้รู้จัก นรลักษณ์บุคคล ถ้าไม่เป็นผล อย่าควรวินดี.

แลให้รู้จัก แม้นว่าผูกรัก อย่าให้เสียที
คบด้วยบัณฑิต ศิษย์พระมุนี ธรรมบาลี รู้แล้วเร่งจำ.

แม้ว่าจะคบ คนอันเการพ นบคนพระธรรม
แก้วสามประการ บันดาลเบ็อกกรรม เข้าสู่เอนง่า แห่งพระศาสนา.

ชาตินี้พ้นทุกข์ จะได้พบสุข พ้นภัยโรคา
จักได้เซยชม สมบัติโอฬาร เหตุด้วยบุญญา มีไตรสรณาคมน์.

พระธรรมประเสริฐ พระธรรมลาเลิศ เป็นที่อุดม
ข้าได้จำศีล ภวานาอาคม อย่าคบผู้สม คนมารชา (คนกต)

เร่งคบคนดี อย่าให้เสียที เกิดในศาสนา
ธรรมวินัย ให้เร่งภวานา ศีลพระท่งห้า เอาไว้กับตัว.

เริ่มพระปรมัตถ์.

จกกล่าวปรมัตถ์ พระเจ้าได้ตรัส บัณฑุรเทศนา
เพื่อสัตว์ทงน ท่วงประชา ท่งท่วงนาคา นรกเย็นใจ.

เกิดมาเนืองเนือง เป็นทุกข์ไม่เปลือง ท่วงท่งแดนไตร
เกิดมาเวทนา สังกสร้อาลัย เวียนมาเวียนไป ไม่รู้ตัวเลย.

อนิจจาฝูงสัตว์ เชอกเหล็กผูกมัด ต้องทุกข์ไม่สะบาย
สำคัญว่าชม สำคัญว่าเซย อนิจจาตัวเอ๋ย ไม้รู้ความจริง.

บาปบุญคอยช่วย เกิดไหนเกิดด้วย ทุกคราทุกสิ่ง
ครึ่งนเกิดสับ พบพระองค์จริง เป็นลาอย่างยิ่ง จงรีบชวยชวน.

กุศลแต่งร่าง มันแต่งมันสร้าง แต่แรกปฏิสนธิ
เกิดวันเจ็ดครึ่ง ตายวันเจ็ดหน* แต่ทุกข์แต่หน อยู่ในขมขัง.

คือดังลูกหมู ผู้รักมัดคู้ พระรุงพระรัง
ใส่ในเนียงปลา เวนาประดัง แต่อสงฆ์ ห่อหุ้มกลมสกนธ์.

อย่าฟังเสียงเนตร ฟังให้รู้เหตุ จึงเกิดกุศล
เอาพระกรรมฐาน ทรมานสอนตน ปลงบุญญาวยังพระไตรลักษณ์.

ดินน้ำไฟลม คือธรรมประสม บอกให้รู้จัก
เอาเป็นที่ฟัง ถอนตอลงหลัก ผู้ใคร่จัก จึงเกิดกุศล.

สำคัญว่าสนุก ไม้รู้ว่าทุกข์ สำคัญว่าทน
สำคัญว่าตัว สำคัญว่าตน เอาตัวมาปน เป็นข้าคณหา.

ต้นหาตาบอด พาตัวไม่รอด แต่ทนเวทนา
ยังไม่เห็นทุกข์ ในสังขารา กัมหนากัมตา เป็นข้าโลกีย์.

ฝันแหละโง่ จมปลักไม่ไหล เกิดมาเสียที
เสียแรงที่เกิด ในศาสนาน ไม้สร้างบารมี เสียมรรคเสียผล.

* เกิดวันเจ็ดครึ่ง ตายวันเจ็ดหน, ข้าพเจ้าจนปัญญา อธิบายไม่ได้,
ท่านผู้ใดอธิบายได้ ช่วยที. หรือจะมีความหมายแต่เพียงว่ามาก
ครึ่งใน ๑ วันเท่านั้น.

พระเจ้าเทศนา ว่าผู้^{นี้}นั้นหนา อากัปกัลล
เกิดมาเป็นตัว เกิดมาเป็นตน ไม่สร้างกุศล เป็นคนเฉยเมย.

ไม่รำพึงทุกข์ คิดว่าสนุก ไม่รู้สึกเลย
เห็นท่านทำบุญ ตนมาทำเฉย คนผู้^{นี้}แหวย หลงแล้วแลหนา.

พระกรรมฐานเจ้า เป็นปีนปกเกล้า อยู่ในกาย
ได้ตื่นชงัน คงมันตริงตรา เห็นพระอนิจจา จึงเกิดกุศล.

ความตาย^{นี้}เล่า ไม่เลือกที่เฒ่า ที่แก่ไม่^{นี้}พิน
บ่าวสาวสวยสวย ก็มีวัยมรณ^{นี้}ชนม์ ความตายขวางหน ทางเราทั้งหลาย.

ความตายแน่หนึ่ง รีบทำที่^{นี้}พึ่ง ก่อนตัวจะตาย
พระกรรมฐานเจ้า มีอยู่ในกาย จำไว้ให้ได้ ช่วยบำรุงใจ.

พระกรรมฐานเจ้า ผู้ใดท่องเล่า เสมือนน้ำดับไฟ
ดับความโลภ โมหะใจร้าย ดับทุกข์เสียได้ ให้^{นี้}พินอบาย.

รู้จักแก่นสาร รู้จักวิญญาณ รู้จักความตาย
รู้เอาตัวรอด หนี^{นี้}พินอบาย ที่นั้นจะได้ ทางดับทุกข์เสีย.

อกสลาธัมมา ท่านอุปมา เหมือนชายเลี้ยงเมีย
เลี้ยงสัตว์ที่^{นี้}ชั่ว เลี้ยงตัวแต่^{นี้}ตาย ชายแพ่แก่เมีย คืออกกุสลา.

ฝ่ายกุศลนั้น คือชายสำคัญ อันมีปัญญา
ข้ามเหงบาปได้ ไม่ให้เกิดมา คือใจโสดา แห่งทางบริสุทธิ.

พระธรรมประเสริฐ พระธรรมล้ำเลิศ เป็นทางวิมุตติ
ทำตามคำสอน ใถ่ถอนจนหลุด เดชะวิมุตติ ส่งถึงนิรพาล.

คือตั้งเรือร้าย ทาเสาะไปไม่ ลอยกลางทะเลวน
ลูกคลื่นมันซัด พัดให้เรือชน หินโขดกลางหน จมกลางสมุทร.

เหล่าเจ้าบัณฑิต อุตส่าห์คอยคิด ตามพระวินัย
รู้ว่าบาป^๕ เกิดทหัวใจ จิต^๕นี้^๕นำ^๕ให้ ทำอกุศล.

ที่นั่นแลหนา เกิดกรรมเวรา เวทนาทกข์ทน
เลือก* คนจะรู้ บาปอยู่ในตน ปลงบุญญาบาล ระวังดับไป.

จะอุปมา บาปกรรมเวรา ดังกองไฟไหม้
แม้ไม่^๕รู^๕ท^๕ ว่าง^๕หน^๕เข้า^๕ไฟ^๕ อย่าได้^๕สัง^๕สย^๕ ว่า^๕จะ^๕พิน^๕ความ^๕ตาย.

อัน^๕นี้^๕แล^๕หนา^๕ พระเจ้า^๕พร^๕ร^๕ณ^๕ บัญญัติ^๕มาก^๕มาย^๕
สอน^๕บาป^๕สอน^๕บุญ^๕ พระเทศ^๕นา^๕ไว้^๕ จำ^๕เอา^๕ให้^๕ได้^๕ ที่^๕นั้น^๕ประ^๕ต^๕.

สงสาร^๕แก่^๕สัตว์^๕ หา^๕ประ^๕ต^๕ไม่^๕ซัด^๕ เลือก^๕คน^๕จะ^๕รู้^๕
ฟัง^๕เสียง^๕แต่^๕ไม่^๕ เกาะ^๕ให้^๕ประ^๕ต^๕ ที่^๕นั้น^๕จำ^๕รู้^๕ ถ้อย^๕คำ^๕เทศ^๕นา.

คร^๕น^๕ร^๕ู^๕เบ^๕น^๕แ^๕แน่^๕ คร^๕า^๕ท^๕ัน^๕แล^๕ ยาก^๕น^๕ัก^๕ยาก^๕หนา^๕
ดาล^๕เหล็กร^๕้อย^๕ชน^๕ มัน^๕คง^๕ต^๕ริง^๕ตรา^๕ จะ^๕เอา^๕อะ^๕ไร^๕มา^๕ ัง^๕ต^๕ล^๕ก^๕ประ^๕ต^๕ดาล.

จะ^๕เอา^๕อะ^๕ไร^๕มา^๕ จะ^๕ร^๕อง^๕บา^๕ทา^๕ จะ^๕ย^๕ิน^๕จะ^๕ทา^๕น^๕
จะ^๕ก^๕ม^๕สัง^๕ไ^๕ด^๕ ดำ^๕รง^๕ย^๕ิน^๕นา^๕น^๕ จะ^๕ค^๕ัด^๕(ง^๕ัก^๕)ล^๕ก^๕ดาล^๕ เบิก^๕บา^๕น^๕ประ^๕ต^๕.

สอง^๕ข้าง^๕ประ^๕ต^๕น^๕ั้น^๕ หม^๕ุ^๕ไ^๕จร^๕ย^๕ิน^๕ก^๕น^๕ สอง^๕ข้าง^๕ท^๕ง^๕ค^๕ู่^๕
จะ^๕เอา^๕อัน^๕ไ^๕ด^๕ ส^๕มา^๕ไ^๕จร^๕ท^๕ง^๕หม^๕ุ^๕ จึง^๕จะ^๕ไป^๕สู่^๕ น^๕คร^๕น^๕ฤ^๕พ^๕าณ.

น^๕ฤ^๕พ^๕าณ^๕อ^๕ย^๕ล^๕ก^๕ ยัง^๕มี^๕ข^๕้า^๕ศ^๕ิก^๕ ค^๕อย^๕ท^๕ัก^๕ค^๕อย^๕ราน^๕
จัก^๕ไป^๕มิ^๕ได้^๕ ค^๕อย^๕ล^๕้าง^๕ค^๕อย^๕ผล^๕าณ^๕ บาป^๕กรรม^๕ค^๕อย^๕ด^๕ำ^๕น^๕ อ^๕วิ^๕ช^๕า^๕ก^๕ำ^๕บัง.

* เลือกคน คือ น้อยคน

บางคนคิดออก เห็นแต่ภายนอก ไม่มีที่ว่ายัง (มี)
ภายในว่ามี หาไม่สักครั้ง อย่าได้ฟังฟัง คนนั้นมืดใจ.

อย่าคิดสนเท่ห์ คิดให้เห็นเล่ห์ ทั้งนอกทั้งใน
หักบาปหักกรรม อย่าทำบาปใหม่ เร่งจำให้ได้ ถ้อยคำพระสอน.

บาปกรรมร้ายนัก แม้ว่าบุญหนัก ให้โอกาสก่อน
เพราะว่าตนโง่ บุญญาวยังอ่อน คำพระสั่งสอน สลัดตัดเสีย.

ไม่ถือคำพระ มากลัวตะบะ* แผลลูกแพ้เมีย
เงินทองอุชู (เหลือใช้) ละศาสนาเสีย หลงด้วยลูกเมีย ทรัพย์สิน-
ทั้งปวง.

ไอน้ำบาดสี เกิดมาทั้งที โลภย์ล่อลวง
หลงลูกหลงเมีย ข้าวของทั้งปวง กองกามตามลวง เกาะโลภย์ตาย.

ไอนี้แหละหนา พระเจ้าพรธนา บุญญติมากมาย
เร่งรักษาดี ให้ท่านหลากหลาย บุญญาหาไว้ สืบสร้างสันดาน.

คนผู้แล กระชั้นเข้าแค้ อยู่ในชาญาณ
จึงได้ดวงแก้ว สองโลกสงสาร เข้าสู่นิรพพาน เป็นบรมสุข.

เกิดในโลภย์ เร่งหน่ายเร่งหนี โลภย์แสนทุกข์
เร่งค้นเร่งคว้า ว่าจะหาความสุข หลงคว้าความทุกข์ ได้แล้วดีใจ.

ค้นพบเงินทอง เสื้อผ้ากำกอง ช่างฆ่าฆ่าไท
เร่งค้นเร่งคว้า ได้มาดีใจ คว้าพบนรกใหญ่ ได้มายังเพลิน.

* ตะบะ คำนี้ ท่านใช้สืบสน คือ หมายถึงประพฤดิธรรมก็มี เกกมะเทรก
ก็มี ฟังสังเกตให้ดีๆ, ในที่นี้ คงหมายถึงอำนาจของลูกเมียนั่นเอง.

สิบนิ้วประนม ยกถวายบังคม ประนมวันทา

ข้าขอกราบรับ พระธรรมศาสดา แม้วรกกัณฑ์หา อันพาเศร้าหมอง.

(ยานี ๑๑)

บรมธรรมทั้งสี่	โดยอันเมื่ออยู่ในสาร
ประเสริฐที่นิรพาศ	ที่เจ้าพระอรหันต์
ฝูงสัตว์ในโลกา	อันเกิดมาทั่วทั้งนั้น
ฝูงสัตว์ทั่วทุกพรรณ	ทั้งมนุษย์และเทวา
แต่บุญเอากำเนิด	ย่อมมาเกิดในโลกา
นำดินผสมมา	เกิดกายาแห่งร่างกาย
เกิดน้ำและเกิดดิน	เป็นอาจิสสัตว์ทั้งหลาย
สรรพสัตว์อันเกิดตาย	ทุกกำเนิดให้เกิดมา
คืออักขระอันงาม*	สามสิบสองอันโสภา
แต่งทั่วทุกภาษา (ชาติ)	ให้เกิดมาในโลกีย์
ข้าไหว้คุณพระพ่อ	ข้ายกยอเหนือเกษี
ข้าไหว้พระชนนี	แตงนำมาสิบสองตัว
นามธรรมทั้งสิบสอง	โดยสมปองได้ถ้วนทั่ว
เกิดมาสำหรับตัว	เรียกว่ามีอายตนา

(สุรางคณางค์ ๒๘)

ตัวเราเกิดมา ในห้วงโลกา แต่ล้วนเศร้าหมอง
 เพราะว่าฝูงสัตว์ หลงอยู่ในคลอง ตัณฑ์หาจำจอง เวียนเกิดเวียนตาย.

* อักขระ ๓๒ หมายถึง โภฏฐาส ๓๒, นามธรรม ๑๒ หมายถึงอายตนะ.

ตัวเราเกิดมา เพราะว่าปัญญา บ่ได้คิดหมาย
เกิดมาเป็นคน แต่ลืมน่วนวาย ตะเกียกตะกาย ก็อยู่บ้าน.

เราเป็นคนแล้ว หน้าที่จะแผ้ว หนทางนิรพาน
ให้มันให้เหมาะ เพราะว่าสังขาร มิได้อยู่ยาวนาน ย่อมแต่ฉิบหาย.

พระศรีสรรเพชญ์ พระเจ้าเห็นเสร็จ ทั่วโลกทั้งหลาย
เกิดมาเป็นคน บัดเดี๋ยวก็ตาย ออุปมาตั้งนาย เอาทราชมหาพูน (บั้น).

สังขารทั้งผอง โดยเราสมปอง มันไม่เกือกกล
แต่บุญกับบาป มาอดมาหนน ตามแบบแต่บุรุษ มันไม่ตามใจ.

จักเอาตัวรอด เมื่อจักหนีลอด อย่าคบจัญไร
เอาแต่ความสัตย์ ตัดเนื้อตัดใจ ตัดบาปภายใน แห่งตัวเราเอง.

เมื่อเราจะตาย จิตเราทั้งหลาย อย่าได้โง่งง
ถ้าบุญเรามาก จักลากไปเอง กุศลผลเพรง จักนำเราไป.

ถ้าบุญเราน้อย ปัญญาก็ถอย เห็นจักบรรลย์
อายะตะนะ จะนำเราไป ให้ตกอยู่ใน จตุรบาย.*

ดับจิตลงแล้ว แม่่มันไม่แคล้ว อย่าทำมาราย
เราเป็นคนแล้ว นับวันจะตาย มัจจุราชคือนาย จะพาเราไป.

จะแก้บุญบาป ยิ่งแก้ยิ่งขนาบ จะทำฉันท
เพราะว่าสังขาร มนุษย์ผู้ไหน จะแก้ฉันท ได้ตั้งใจปอง.

แก้ด้วยศัณหา ยิ่งแก้ยิ่งบ้า แต่ลืมนคร้าหมอง
เพราะว่าโลกีย์ มีสิ่งจำจ้อง มั่วโลกทั้งผอง เวียนเกิดเวียนตาย.

* คนเรา ตกอบายเพราะ ทา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.

ธรรมชั้นธรรมพิเศษ พระเจ้าเห็นเสร็จ ทั่วโลกทั้งหลาย
ทำไมพระเจ้า* มิมาบรรยาย ให้สัตว์ทั้งหลาย สงสัยนักหนา.

พระรูดิ สัตว์ในโลกก็ ย่อมอับปัญญา
คือตั้งแต่อ่อน เพิ่งสอนเจรจา ไม่รู้กีนยา กินแต่ของหวาน.

แม้ปัญญาอ่อน พระเจ้าผันผอน เห็นว่ายังพาล
พระเจ้าให้หน่วง เอาในการงาน ที่เป็นแก่นสาร ในโลกทั้งหลาย.

หนทางยังไกล แต่งเสบียงไป ให้เต็มสะพาย
จะได้ไปกิน ทางไกลสบาย ที่นี้ดูจนาย จะเดินทางไกล.

นายกมเอาแก้ว สามดวงเลิศแล้ว ทั้งพระขรรค์ชัย
หะขามสาคร กลาวคือสมุทัย ถึงปากผิงไซร์ นายก็พ้นจากบ่วง.

เมื่อนรพล** เห็นเจ้านายตน บ้างยึดบ้างหน่วง
นายใช้พระขรรค์ ฆ่าฟันทั้งปวง ไพร่ทุกกระทรวง พรรคพวกอาสา.

ไว้แต่คนดี เมื่อเราจะหนี ล้อด้วยปัญญา
นายจึงเหาะขึ้น อากาศเวหา นายปลอมลงมา ฆ่าตายครามครัน.

ฆ่าฟันศัตรู อย่าให้มันรู้ ติดตามไปทัน
เหาะข้ามคิริ ชีวิตนี้สำคัญ แต่ล้วนคนขยัน ศัตรูนายกกล้า.

สังเกตให้เป็น กิเลสแสนเข็ญ ฟันเราตรงหน้า
นายจึงเหาะขึ้น อากาศเวหา อวุธเอามา ฆ่าให้บรรลัย.

* พระเจ้าไม่สอน คือความเข้าใจผิดของคนโง่ นั่นเอง.

** วัล กล่าวหมายถึงคน บริวาร หรือกิเลสบริวาร ที่ผูกพัน.

ครั้นนายล้างแล้ว นายกุมเอาแก้ว ทิ้งพระขรรค์ชัย
 เหาะข้ามสาคร กล่าวคือสมทัย ถึงปากผิงไชวี่ สุขเหลือคณนา.
 ครั้นนายถึงแล้ว ละเสยขงแก้ว* ทิ้งสามนันทนา
 อีกทิ้งพระขรรค์ ที่นายเอามา เสบียงเล่าหนา ละเสยมินาน.

เสบียงนันทนา ที่นายเอามา คือศีลกับทาน
 แก้วนั้นคือพระ ไตรลักษณสามประการ พระขรรค์นายผลาญ
 คือพระบัญญัติ.

นายเหาะขึ้นไป นายหลุดพ้นได้ คือจิตโสดา
 ขำพันศัตรู ด้วยพระอุเบกขา ล่องด้วยบัญญัติ คือจิตสองประการ
 กิเลสนายเห็น ศัตรูแสนเข็ญ คือใจสธารณ
 ขำพันศัตรู คือบาปเผาผลาญ ในเมื่อประหาร เผาผลาญมรณา.

เหาะข้ามสมุทร อันลึกที่สุด คือชาติทุกขา
 เวียนตายเวียนเกิด นำไปนำมา ขำพันทุกขา ลุถึงนิรพาท.

ความที่อปรมา คือเราเกิดมา อยู่ในสงสาร
 ลอยอยู่ในสมุทร คือโอฆกนดาร์ เมื่อใดประหาร จึงได้รอดตน.

เพราะในโลกีย์ ไม่มีอดีต อยู่ทุมรรคผล**
 ราวี่ถึงทุกข์ แห่งตัวแห่งตน จักเกิดมรรคผล จักแจ้งนิรพาท.

สังขารแห่งทุกข์ โดยเรามาปลุก อยู่ที่วิญญาณ
 แม้นบัญญัติน้อย ค่อยเพียรให้นาน จักได้สำราญ นิรพาทเสวยสม.

* ธรรมชั้นลึก คือถึงที่สุดทุกข์แล้ว ก็ละธรรมทั้งปวงเสีย.

** ไม่มีจุดหมายเป็นสตรี เหมือนนางลัทธิ.

ค่อยคัดค่อยจ้าง ค่อยเพียรค่อยสร้าง ด้วยไตรสรณาคมณ์
ค่อยโอนค่อยอ่อน ผ่อนตามอารมณ์ นานไปจะได้ชม สุขสมนิรพาทน.

บาปใดเกิดมา อย่าได้ไว้ช้า ให้อยู่ไปนาน
เพราะว่าตัวบาป คือไฟเผาผลาญ อย่าไว้ให้นาน สักน้อยเลยนา.

บาปใดไม่เกิด อย่าเพิ่งละเมิด ให้เกิดขึ้นมา
บุญนั้นคือน้ำ ดับไฟแลหนา ชาตกับสังขาร คือใบไม้ตาย (ขยะ).

เมื่อว่าบุญใด ไม่เกิดมาไว ให้เร่งชวนชวย
เพราะถ้าสังขาร อุปาทานไม่ตาย อย่าเพิ่งคิดหมาย ว่าจะรอดตน.

ให้ดูเยี่ยงหงส์ ครั้นร้อนบินลง สู่น้ำวังวน
แม่น้ำร้อนมาร้อน กลับหายบัตถล เปรียบดุจดั่งคน อันมีปัญญา.

บาปดุจไฟร้อน บุญอันบวร ดุจหงส์นั้นหนา
สร้างแต่ความชอบ ประกอบกายา จักพาเอาตมา ข้ามพ้นสงสาร.

ท่านได้กล่าวมา จักแก้สังขาร อันชั่ววิญญาณ
เกิดเป็นคนแล้ว แผลวให้สำราญ ไม่ได้อยู่นาน แต่ล้วนจะตาย.

สังขารทั้งผอง แม้เราคิดปอง ยังจักทำลาย
คือบุญกับบาป แต่งทั้งสี่ฝ่าย เราทำนทั้งหลาย ล้วนแต่เวียนหัน.

ถ้าบุญมันมาก มันจะชักลาก เราไปสวรรค์
ถ้าข้างบาปมาก มันตามมาทัน มันจะลากผันไปสู่ทุกขา.

ถ้าว่าบุญก็มาก บาปก็หลายหลาก บุญบาปสองรา
แต่จะชิงกันเอง โตงเตงโตงว่า ดิ่งไปดิ่งมา เวียนว้ายสงสาร.

เกิดกลางกู่ลี (ยุค) จงเอาตัวหนี ให้พ้นนรกานต์
 เพราะว่าตัวบาปคือไฟเผาผลาญส่วนจิตวิญญาณ ไม่ได้กำหนดหมาย*.

จิตบาปสิบสี่** เมื่อใดมันคลี่ เราย่อมจับหาย
 จักนำไปสู่ แต่ล้วนอบาย ด้วยจิตทั้งหลาย ให้มืดให้มัว.

จิตฝ่ายข้างบุญ โดยเรามาปน ได้สี่สิบตัว***
 จิตฝ่ายข้างบาป ให้เรามืดมัว ได้สิบสี่ตัว อยู่ในอารมณ์.

อันบุญกับบาป สองข้างขนาน มีหวานมีขม
 ข้างฝ่ายพวกบาป ปราบเราให้จม ข้างบุญอบรม ให้เราสบาย.

อุปมาด้วยกา.

อายตนะทั้งห้า อุปมาเหมือนกา มากินข้างตาย
 ลอยอยู่กลางสมุทร อันลึกสุดสาย ตัวหนึ่งชวนชาย บินย้ายมาฝั่ง.

ยังกาสี่ตัว ไม่คิดเกรงกลัว กินไปลิ้มหลัง
 เมื่อซากผีซ้าง ลอยไปไกลฝั่ง ตัวหนึ่งระวัง บินกลับโดยไว.

นั่นหรือคือคน แม้ว่าหลงตน ยังรู้ตกใจ
 รู้ผิดรู้ผิด เอาตัวหนีไกล พ้นจากสมุทย์ ขึ้นไปถึงฝั่ง.

ยังกาสองตัว กินไปไม่กลัว ไม่ระไวระวัง
 ส่วนซากผีซ้าง ลอยไปไกลฝั่ง ตัวหนึ่งเหลียวหลัง เห็นทิวหาดทราย

* กำหนดหมาย คือ กำหนดหมาย.

** ๑๔ คือ อกุศลเจตสิก ๑๔.

*** เข้าใจว่าท่านหมายถึง สมถกรรมฐาน ๔๐.

จึงคิดตกใจ บินขึ้นมาไว พลิคว่าพลิกหงาย
 แม้นเอาตัวรอด เห็นยากเกือบตาย แต่เพราะชวนชวาย จึงได้
 รอดตัว.

ตั้ง^๕คนหลง ออกศลส่ง เร่งมืดเร่งมัว
 แม้นว่าจะรอด ลำบากเกินตัว ถึงฝั่งชมชัว ค่อยเป็นสุขใจ.

ยังกาอันไฉ่ สองตัวโลภ โกลเลียมเพื่อนไป
 เมื่อซากผีข้าง เร่งลอยไปไกล กาทหนึ่งรูไฉ่ เหลียวบินกลับมา.

กาแสนตกใจ ฟากฝั่งสมทัย ไม่เห็นทิวป่า
 จึงตกใจกลัว เร่งบินขึ้นหา สู้ยังฝั่งหน้า เพียงใจจะวาย.

พาตัวบินมา ตกใจนักหนา พลิคว่าพลิกหงาย
 แม้นว่าตัวรอด เหนื่อยยากเกือบตาย สันแรงขวัญหาย พอได้ถึงฝั่ง.

ตั้ง^๕น้แหละหนา ตัวเราเกิดมา ล้วนแต่เคลมคลั่ง
 เห็นว่าตัวโลก มาเป็นกำลัง ไม่คิดระวัง เห็นไม่รอดตัว.

โง่มชมชาน อะดักอะดาน เพราะบาปเมามัว
 ปลาลมปล้ำตาย พอได้รอดตัว ถึงฝั่งชมชัว ค่อยเป็นสุขใจ.

เหลือกาตัวหนึ่ง ใจคิดทะเล้ง ด้วยโลกหลงไหล
 จะกินให้อิ่ม เต็มเนื้อเต็มใจ แม้นเพื่อนบินไป ตนไม่มาระวัง.

ฝูง^๕เพื่อนทั้งหลาย บินลอยไปไกล เขาบินถึงฝั่ง
 ยังแต่กาไฉ่ กินโตลืมหหลัง ไม่คิดระวัง ที่จักคืนมา.

เมื่อซากผีข้าง ลอยไปอ่าววัง ไม่เห็นทิวป่า
 มืดมืดเหลือใจ .ไม่เห็นฝั่งหน้า สุดมุ่นยัณา กลัวจักอาศัย.

จึงกตัญญู เป็นไกลเหลือไกล บินคืนมาพลัน
โดยไกลสมุทร สุดมุ่งอนันต์ สิ้นแรงกานัน ก็จมน้ำตาย.

ข้ออุปมา คือเราเกิดมา แล้วลวันฉิบหาย
ไม่ดูคืนวัน โมหันตังมกาย พลิกคว่ำพลิกหงาย ในกลางสมุทร.

หลงทางกลางสมุทร ลึกลับที่สุด จักทำฉันใด
ว่ายอยู่นั้นนาน ยิ่งลำบากใจ อยู่ในสมุทร พลิกคว่ำพลิกหงาย.

ตัวมีปัญญา ค่อยพิจารณา ค่อยแก้ค่อยขยาย
ถ้าไกลฝั่ง มิเป็นอันตราย ไกลฝั่งแล้วไซ้ ชำนาญนักหนา

ฟังแล้วรำพึง จงคิดคำนึง ตรองถึงอาตมา
กุศลอกุศล คือคังขนาตา อยู่ใกล้นักหนา มองเห็นหรือไร.

นกน้อยชาญฉลาด อยู่กลางอากาศ รู้ที่บินไป
ให้พิศดูนก จะบินไปไหน มันจะบินไป สู้ยังฝั่งชล.

ให้พิจารณา ให้เอาปัญญา มาเป็นต้นหน
คิดให้รู้จัก ที่สำนึกตน เร่งข้ามให้พ้น ฟากฝั่งสมุทร.

อาจารย์กล่าวมา นกน้อยโสภာ อยู่ใกล้ไกล
การข้ามฟากฝั่ง กล่าวคือสมุทร ทงนเล่าไซ้ แล้วแต่ปัญญา.

ถ้าปัญญาน้อย แลลวันจะถอย ไปสู่ทุกข์
ถ้าปัญญามาก คิดเห็นแหละหนา จักพ้นเวทนา นฤพาทเครลลอง.

ตัวเราเกิดมา ในโลกพาลา แต่ลวันหม่นหมอง
จะเอาตัวรอด ให้พ้นจากคลอง อย่าได้บักพร่อง เห็นมิเป็นนการ.

รู้อยู่รักแล้ว ออย่าเมาอย่ามัว มิเป็นแก่นสาร
ควรที่จะออก ให้พ้นบ่วงมาร ทุกผู้ทุกท่าน มันไม่มีนคง.

อย่ามัวประมาท มัวกลัวมัวขลาด มัวโง่มัวง
พระเจ้าเทศนา ว่าเป็นคนหลง ตั้งใจให้ตรง จักรอดตัวไป.

จักให้รอดตัว ฟังเกลียดฟังกลัว เอาตัวหนีไกล
ให้พ้นจากบ่วง ที่หน่วงไว้ใน เจ็บเนื้อเจ็บใจ ละอายอดสู.

ฟังเกลียดฟังหน่าย อปรมาตั้งนาย สุ่มปลาตั้งงู
นายมองไม่เห็น ล้วงลงไปดู จับเอาหัวงู สำคัญว่าปลา.

ตัวสั้นนั่งก กลัวงูจะฉก ให้ถึงมรณา
ตระหนกตกใจ เป็นย่นักหนา ขว้างเสียมิช้า นายก็เร่งรำพึง

สิ่งใดเป็นบุญ เป็นเครื่องเจือจน เราจักต้องถึง
ยังฝังสาคร เอาเป็นที่พึ่ง หวังนาลกซัง ไม่มีสะพาน.

คิดทำแพข้าม จนจิตคิดข้าม ทรมปัญญาญาณ
จับปลาไค้ อยู่ในสงสาร มีคมนตรีอนธการ เพราะเหตุอวิชชา.

มนุษย์หญิงชาย ความโง่มงาย ติดตามตนา
ปัญญาหาไม่ ให้มีคมัวตา มีแต่อวิชชา มาปรงสังขาร.

สังขารนั้นเล่า มันเกิดแล่นเข้า ปรงแต่งวิญญาณ
ทำปฏิสนธิ ไม่มีแก่นสาร เพราะจิตวิญญาณ เกิดมาหาความ.

กวิญญาณนั้น หน้าที่ของมัน สร้างรูปสร้างนาม
ให้เราเกิดมา มาชัวมาทรม สังขารติดตาม ตกแต่งให้ไป.

อายะตะนะ นั้น นามรูปเข้ากัน มาเป็นปัจจัย
ช่วยให้หลงอยู่ ในสมุทัย อายะตะนะไหน ล้วนแต่ให้หลงอยู่.
คืออายะตะนะ ให้เกิด ผัสสะ จับกันเป็นคู่

ในขณะนั้นหนา อวิชชามาจับ ให้เราหลงอยู่ โง่งมจกาม.

ก็ผัสสะนั้น เพราะประจวบกัน แห่งรูปแห่งนาม
ธรรมหมื่นแล มาตกแต่งตาม พวกเราเบาความ จึงต้องบรรลัย.

ได้ทุกข์ได้โศก โรคร้อนโรค เจ็บไข้กายใจ
ดังพระเคราะห์เกาะอยู่ คำชู้กันไป เราจึงต้องได้ ลำบากกายา.

ยัง เวทนาเล่า เพื่อนแล่นมาเข้า ประดังแต่งตัณหา
ให้เราทนทุกข์ อยู่ในโลก เพราะมีเวทนา ให้ตัณหาตาม.

ส่วนตัณหานั้น อยากรักบักมัน อยู่ในกองกาม
อยากไม่รู้จบ ในภพทั้งสาม วิภพตบตาม ลำบากยากนาน.

ให้เราไหลหลง เป็นบ้ำเงื่องง ในทุกประการ
เหนียวหน่วงอารมณ์ โง่งมชมชาน ด้วยอุปาทาน เกิดขึ้นประดัง.

ไม่ยอมให้รอด หลงรักหลงกอด เห็นอยู่ว่าหวัง
หลงในโลกีย์ จนมีกะวัง เข้าเป็นกำลัง ให้เกิดชาตินี้.

ให้เราหลง จิตใจพะวง ในห้วงโลกีย์
เพราะชาติเป็นเหตุ จึงได้เกิดมี ขราพยาธิ มรณะแต่ละตน.

คำเตือนสุดท้าย.

(ชานี ๑๑)

คนหลงในสงสาร
มิเห็นจะเป็นผล

เพราะคบคนพาลให้มีมิตรน
เร่งฉงนในหัวใจ

ฝูงชนทั่วทั้งหลาย	ทั้งหญิงชายและทั่วไท
ไม่เกาะไม่กุมใน	คุณพระเจ้าอันโสภา
เกาะกุมแต่ยศศักดิ์	ลูกเมียรักมาตั้งหน้า
ละเสียคุณบิดา	ไม่นำพาเท่าของโย
พ่อแม่เลี้ยงมายาก	ท่านอดอยากลำบากใจ
จำเดิมแต่อยู่ใน	อุทรทุกซทุกเวลา
อาบนำแม่บ่อนข้าว	ทุกค่ำเช้าท่านรักษา
ครนเมื่อเติบโตมา	คุณเมารดากลิมเสีย
พระธรรมตกแต่งกาย	เกิดมาได้ไม่ถ้อยเพ็ลย
ใหญ่มาลิมท่านเสีย	หาลูกเมียมุ่งอื่นไป
คุณท่านที่รักษา	ไม่นำพาเอาใจใส่
คิดประมาทในหัวใจ	ว่าโตใหญ่มาได้เอง
คนพาลจำพวกนี้	คิดทางชั่วไม่กลัวเกรง
ทิวฐิเข้าเป็นเพลง	มิรู้คุณพระมารดา
บางคนใจโมหันต์	ใช้แม่มันเหมือนขงข้า
เที่ยวเล่นทุกเวลา	ครนกลับมาห่มแข่งกิน
คนพาลพวกนี้หนา	ใครสอนว่ามีไฉน
ใจบาปหยาบหมิพ	ลืมนุคุณเสนแม่เกิดหัว
บ่อนข้าวและอาบนำ	ทุกเช้าค่ำลำบากตัว
เวทนาแม่ไม่กลัว	เงินทองแม่ไม่เสียตาย

หาหมอมาทำขวัญ
เพราะรักบุตรสุดสหายใจ

ครั้นเมื่อตัวเติบโตใหญ่
ที่ท่านเลี้ยงเรามา

คุณพ่อและคุณแม่
ฟ้าดินสนทนกัน

เอาคุณพระพุทธรัง
ซึ่งชนจึงเทยมถึง

พระเจ้าท่านจึงยก
ไว้ให้ฝูงประชา

เงินทองนั้นยกยื่นให้
ไม่เสียดายเท่าเกศา

มิได้คิดคุณมารดา
มีน้ำพาแต่สักอัน

สิ่งใดและจะเทียมกัน
เอามาซึ่งมีเทียมถึง

พระธมมิ่งเป็นที่พึ่ง
ไม่หนักเบาเท่ากันมา

ท่านแต่งตกเป็นคาถา
ให้วันทาทุกกราตรีฯ

(เจ้าของว้ายังไม่จบ)

รายชื่อหนังสือ

ชุดลอยปทุม

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑	คู่มือมนุษย์	๖
๒	ศิลป์แห่งการดูด้วยญาณตสัมมัมปัญญา	๑
๓	ศิลป์แห่งการมีพระพุทธเจ้าอยู่กับเนื้อกับตัว	๑
๔	ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด	๑
๕	ธรรม ๒๔ เหลี่ยม	๒
๖	พูดกับเณร	๑
๗	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๑
๘	เห็นธรรมชาติคือเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง	๑
๙	ธรรมโอสถสำหรับโลก	๑
๑๐	ความมีสุขภาพอนามัยทางจิต	๒
๑๑	ปรมัตถธรรมคำกลอน	๑
๑๒	นิพพานทันทีและเดี๋ยวนี้	๒
๑๓	ธรรมพรปีใหม่	๒
๑๔	ตถตาช่วยได้	๑
๑๕	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑
๑๖	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๓	๑
๑๗	คำของครู	๑
๑๘	พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นกัลยาณมิตร	๑

สามในหนึ่งได้

สามจะได้ ได้ในหนึ่ง ไม่เป็นทุก
สามจะได้ หนึ่งให้ทุก สามได้
สามจะได้ สามให้หนึ่ง หนึ่งสุด
ที่อย่างหนึ่ง ไม่เป็นทุก ทุกอย่าง

หมายเหตุ :-

"ได้ในหนึ่ง" คืออย่างได้เพื่อเอามาเป็นตัว
นวิธ หรือ กุ ในหนึ่งนั้นเขาได้ ๓ หนึ่ง;

"หนึ่งให้หนึ่ง" คืออย่างหนึ่ง ตัวปรัลก็ยึดมั่น
ก็มั่น ตัวปรัลก็มั่น ว่า กุหนึ่งนั้น หนึ่งให้ ไปตาม
นั้น (๓) หนึ่ง หนึ่งสุดแต่การเป็นปรัลตาม;

"สามให้หนึ่ง" คือสามหนึ่งตัว ไม่ตาย,
แต่กลับเป็น อยู่ ๓๐๐๓๓๓, และต้องเป็น
การกระทำ หนึ่งหนึ่ง หนึ่งว่า "ตายเสียก่อนตาย"
คือ สามเสียเสียเสียแล้ว กอหนแต่จาง-
มาย แยก ดับ ๓

พ. อิมพอน.